

FÖLDGÖMB

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

940 FT | 3 € | 14 LEJ

2018. JÚNIUS–JÚLIUS

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

BAJKÁL

ROMANTIKA ÉS VALÓSÁG

VILÁGREKORD! HATALMAS HAZAI TRÓFEÁK

SZILÉZIA: IZMOSODÓ HATÁRVIDÉK LÉNGYELORSZÁG

IDEGEN TÉRFÉLEN: DERRY CITY ÉSZAK-ÍRORSZÁG

VONZÓ ŐSISÉG, A TURIZMUS OLTÁRÁN DÉL-KÍNA

FJÄLLRÄVEN COLOURS

A természet színei inspirálnak minket. Minden évszakban gondosan kiválasztunk párat, amelyek elkísérnek utjaidra. Találd meg a neked megfelelő hátizsakit a www.fjallraven.hu oldalon!

Forever Nature

Råven 28

Re-Kånken

Rucksack No. 21 Midium

Kiruna Backpack

MÓKUS, PUSKA, SÜLT HAGYMA

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

A prémvadászszезon legelején érkezünk Dél-Szibériába. Nem a Bajkál a célunk – ellentétben vezető cikkünk szerzőivel és fotósaival –, de részben mégis ahhoz kapcsolódik. A Bajkál-árokhoz tartozó törésvonalak ugyanis messze benyúlnak a Kéleti-Szaján-hegységbe, egészen a Jenyiszaj forrásvidékéig, ahol hévforrások, néhány ezer éves vulkánok és tórendszerek húzódnak a tajga és a hegyi tundra területén. 50-60 kilométerenként egy-egy kis falu vagy épp csak egy tanya. Az egyre erősödő őszi fagyban a fél magyar megyényi Azasz Rezervátumban kötünk ki. Itt csak egyetlen ember él: Valerij apó, az egyik lábát egy ugrás során elvesztő, egykori ejtóernyős tűzoltó. A folyóktavak befagyóban, mi pedig üdvözlésként puskát kapunk a kezünkbe – ha már hosszabban itt időzünk, azért ne az ő, vagy a va-

dászputyái esésén éljünk... Mert a koszt egyveretű: akad ugyan néha hal is, de alapvetően nagy, szürke mókusok. Sohasem vadászunk, de ez itt most Tüskevár (vagy a Téli berek)-helyzet. Miközben Valerij forgótáras pisztolyának lövedékeit reszeli (levágja a végüket, keresztet csiszol beléjük, hogy hatékonyabban verjék vissza a medvéket...), mi cserkelünk, lesünk, célzunk, lövünk. Klasszikus, létfenntartó vadászó életmódként – s húsrá megyünk: mókusokra. Ebédre, vacsorára, néha reggelire. Kenyér és hagyma van hozzá. A trófea a téli gerezna, ennek értékét lehet lőszerre átszámolni. (Mellesleg pontosan tudtuk, mi a különbség özek és szarvasok között – de e problémakört lapszámunkban alaposabban körüljárjuk...)

Mindennek vagy 25 éve, amikor két határral délebbre még nem repesztettek szuperexpresszek. Ki-

törölhetetlen trauma a Pekingből Dél-Kínába 52 órán át tartó, szinte mozdulatlan préselődés az igazi fapados vonaton. És aztán visszafelé is. A napjainkra modernizálódott közlekedés azonban – a tömeges turizmust is kiszolgálva – a legtávolabbi, legősibb településekre is könnyedén eljuttatja az érdeklődőket. A lassú Ázsia-belseji létet alaposan felforgatva, ugyanakkor az épített örökséget (mint látványélményt) jól konzerválva. Dél-kínai cikkünk e jelenséget járja körül.

SZIGORÚ SZIBÉRIA

A CSÓNÁK LASSAN BELEFAGY A JEGESEDŐ AZASZ-TÓBA, DE A NAPI BETEVŐERT KI KELL HAJÓZNI. A PUSKA ÉS A HORGÁSZBOT A TÚLÉLÉS ÉS MEGÉLHETÉS ALAPESZKÖZEI

FOTÓ: NAGY BALÁZS

FÖLDGÖMB

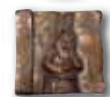
A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXVI. ÉVFOLYAM, 324. LAPSZÁM
2018. JÚNIUS–JÚLIUSFŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS
SZERKESZTŐ-MUNKATÁRSÁK:
BARABÁS AMBRUS, HEILING ZSOLT
HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:
NAGY ÉVA, JOHANNA
ÁLLANDÓ SZERZŐK:FRANCISCS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,
DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN,
LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS, SARUSI ISTVÁN,
SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MÁTÉ,
DR. TELBISZ TAMÁS
TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBORTERVEZŐ ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT
MŰVÉSZETI FELELŐS: KÁLLÓ PÉTER
OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.
1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
TEL.: (1) 231-4040, FAX: (1) 231-4045
E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU
A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLTÉRTÉKESÍTÉSI ÉS MARKETINGGAZGATÓ:
SEKOULOPOULU MÁRTA. TEL.: (30) 650-6801
E-MAIL: MARTI@HEILING-MEDIA.HUMEGJELENIK: MINDEN HÓNAP ELSŐ HETÉBEN, ÉVENTE
10 ALKALOMMAL (KÉT ÖSSZEVONT LAPSZÁMMAL).
TERJESZTI A LAPKER RT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK
ELŐFIZETÉS 1 ÉVRE: 7500 FT
ELŐFIZETHETŐ A KIADÓBAN:TEL.: (1) 231-4040
E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU
VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU
REGÉBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK A KIADÓBAN,
VAGY AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBANMINDEN JOG FENNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ABRÁKAT ÉS
SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI,
SZÁMÍTÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TOVÁBBAADNI. MEG NEM
RENDELTE FÉNYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ÖRÖZUNK. MEG ÉS NEM KÜLDÜNK
VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HÍRDETESEK TARTALMAÉRT A KIADÓ
NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET!

HU ISSN 1215-8690

PULITZER-EMLEKDÍJ (2008)GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN
MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT**SZOCIográfIA-KÜLÖNDJÚ (2012)**TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPORTJAINK,
KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT22
38

BAJKÁL – SZIBÉRIAI ROMANTIKA, MELLBEVÁGÓ VALÓSÁG

VILÁGREKORD!

SZILÉZIA

66

IDEGEN TÉRFÉLEN

76

DÉL-KÍNAI LASSULÁS

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCISCS LÁSZLÓ: PILLANTÁS A LÓFEJ-KÖD MÖGÉ
– A MAGYAR ASZTROFOTÓSOKRÓL ▶

4

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: HAVASI GYÚJTÓVÁNYFŰ ▶

8

FEL A FEJJEL!

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA: ZÖLD TŰZGÖMB, FEKETE KÖKÖRC SIN
– A TAVASZI NAGY METEORHULLÁS ▶

10

MESTEREMBER

SARUSI ISTVÁN: IDŐMÉRŐK ISMERŐJE – AZ ÓRÁSMESTER ▶

12

ÚTI TIPP

NAGY BALÁZS: ERŐDÖK ÉS BÁLNÁK – QUÉBEC CITY ▶

14

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: „VELENCE, A HOLD ÉS TE” ▶

18

LÉGTÉR

RÁZSI ANDRÁS: JAKAB NAPJA ▶

20

ONILAPKÉP: KASZÁS CEREBELY

NÁNAY MIHÁNY–MIEHLE DÁNIEL: BAJKÁL
– SZIBÉRIAI ROMANTIKA, MELLBEVÁGÓ VALÓSÁG ▶

22

A Föld legmélyebb tava (1637 m), de felszínének kiterjedésével is igen előkelő
helyet foglal el a tavak ranglistáján (7.) nem beszélve óriási vízmennyiségéről, mely
bolygónk édesvízkészletének ötödét adja. Nem túlzás a legyek vizének nevezni...ANGSIN GERGELY: VILÁGREKORD! – FELIX SALTENTŐL KARAPANCSÁIG,
AVAGY A HATALMAS TRÓFEÁK TÖRTÉNETE ▶

38

Már számtalanszor ütköztem a gyanút keltő megérzésbe, hogy az egyébként művelt, tájékozott,
főleg fővárosi beszélgetőpartnerem nincs tisztában azzal, hogy az „őzike” megnöve nem válik szarvassá.
Sőt, arról sincs fogalma, hogy a hazai erdőkben egyáltalán milyen állatok élnek...

BARTA GÉZA: SZILÉZIA ▶

52

Dél-Tirol vagy Katalónia kiváló példái a sajátos arculattal és történelmi-kulturális hagyományokkal
rendelkező régióknak. Kelet-Közép-Európában az országon belüli területi elkülönülés mindig nehezebben
ment, ahogyan ezt a székelyföldi, a morva vagy a szilésziai autonómia esete is mutatja...

PROHÁSZKA ZOLTÁN: HÓVIHAR A „HAVAS-TETŐN” – SNĚŽKA ▶

64

FEKETE ISTVÁN: IDEGEN TÉRFÉLEN – DERRY CITY: SZÁMÚZVE, MÉGIS OTTHON ▶

66

Képzeld csak el, hogy a Győri ETO a szlovák, a Debrecen a román, a Szombathelyi Haladás
pedig az osztrák labdarúgó-bajnokságban szerepel! Valahogy így áll a helyzet az északír Derry csapatánál,
amely még a polgárháború zűrzavaros éveiben vonult önkéntes száműzetésbe...

MARKÓ ROLAND: DÉL-KÍNAI LASSULÁS – MEGIDÉZETT MÚLT, ROHANÓ JELEN ▶

76

Cholnoky Jenő a 19. század legvégén még gőzhajón, öszvérháton és gyalogosan utazott Kínában.
Útjának jó részét ma már olyan vonatokon tehetjük meg, melyek átlagsebessége 240 km/h.
De vajon mindenütt ennyire felgyorsult az élet?

PILLANTÁS A LÓFEJ-KÖD MÖGÉ

A MAGYAR ASZTROFOTÓSOKRÓL

SZÖVEG: FRANCISCS LÁSZLÓ | FÉNYKÉP: FELTÓTI PÉTER

A Lófej-köd az asztrofotográfia emblemikus égi objektuma. Több okból is. Ennyire feltűnően antropomorf, pontosabban „lótropomorf” alakzatot talán nem találunk még egyet. Ha pedig tekintetünk arrébb siklik e kozmikus tájon, az égi paripa feje körül szinte érthetetlenül szurreális világot vehe-tünk észre: hullámzó, vörös ködtengert, rendkívüli fényű csillagot, sárga és kék ködpamac-sokat – mintha nem is az égen, hanem csak egy álomban létezne a táj... Nézzük-nézzük, és az az érzésünk támadhat, hogy ilyet máshol nem láthatunk

Hát persze hogy nem! Merthogy így, ebben a formájában ezt sem pillanthatjuk meg. Soha, semmilyen körülmények között! Nincs az a hatalmas távcső, amibe szemünket meresztvén ezt az élményt rögzítené a retinánk. Ezt az élményt csak kifinomult képfelvevő eszköz rögzítheti. E világot kizárólag az asztrofotográfia segítségével tudjuk láthatóvá tenni, és épp ez az oka annak is, hogy a Lófej-ködöt először csak 1888-ban pillantotta meg Williamina Fleming skót-amerikai csillagász hölgy. De ő sem akárhogyan!

A LÓFEJ-KÖDÖT FELTÓTI PÉTER FÉNYKÉPEZTE LE A 2017. NOVEMBER–DECEMBERI ÚJHOLDAS IDŐSZAK ALKALMÁVAL 20 CM TÜKÖRÁTMÉRŐJŰ NEWTON-ASZTROGRÁFJÁVAL, ÖSSZESEN 7 ÓRÁNYI EXPOZÍCIÓVAL, ÁTALAKÍTOTT, DIGITÁLIS TÜKÖRREFLEXES FÉNYKÉPEZŐGÉPPEL

APRÓLÉKOS FELTÁRÁS

Fleming asszony a Harvard Kollégium Csillagvizsgálójában dolgozott a világhírű csillagász, Ed-

ward Pickering mellett. Pickering a temérdek aprólékos csillagászati munka elvégzésére előszeretettel alkalmazott nőket. Nem túlzás, hogy egész hadseregnyien dolgoz-

tak neki: hölgykollégáiból 80-nál is több volt, s a csapatot nemes egyszerűséggel csak „Pickering-háremnek” becézték.

A munka pedig valóban nagyon aprólékos volt. Pickering ugyanis távcsövön át fotólemezekre rögzítette, azaz lefényképezte az északi féltékéről látható égrerület nagy részét, hogy hatalmas, milliós merítése legyen az égbolt csillagai-ból. Akkoriban úttörő jelentőségű volt a céljuk: vagyis, hogy meghatározza a csillagok pozícióját, fé-

nyességét, sőt spektrumát is, osztályozni tudják azokat. A hölgy-hadosztály a fotólemezek utólagos kimérését hajtotta végre – így jött a másik becenevük, a „Harvard Computers”. Szerencsére korántsem valamiféle rabszolgák, hanem képzett szakcsillagászok voltak, akik nem átalottak egyéb dolgokat is észrevenni a fotólemezeken! Így született meg például Henrietta Swan Leavitt világraszóló felfedezése a csillagászati távolságmérésről, illetve Williamina Fleming esete,

aki az egyik fotólemezen észrevette az IC434 ködösségbe ékelődő sötét, lófej alakú sziluettet – egy író-asztalnál ülve.

Igen, íróasztalnál ülve! És napjainkra csupán annyit változott a csillagászatnak e szeglete, hogy az íróasztalra került egy számítógép is, a távcsövön lévő fotókazettát pedig felváltotta egy hihetetlen érzékenyséű digitális képrögzítő eszköz. A csillagászat felfedezései ma hatalmas kapacitású adatbázis-kezelő programok, grafikonok,

Az Univerzum soha sem
volt még ilyen közel hozzád!

CELESTRON
okosteleszkópok

1125 Budapest, Nógrádi u 39.
barlatavcsobolt.hu
Tel.: (1) 201-0486

táblázatok, alkalmazott matematikusok és informatikusok bevonásával születnek. Messze a távcsövektől, a csillagos égtől.

GYÖNYÖRKÖDTEŐ CÉL

Ám, ha valakit nem maga a csillagászati kutatás, hanem az égbolt szépsége nyűgöz le, nem feltétlenül kell szakcsillagásznak mennie. Ma az amatőr csillagászok – némileg a szakcsillagászok fejlett képalkotó technikáját átvéve, utánozva – egészen meghökkenítő dolgokra képesek. Például csodálatos asztrofotók elkészítésére. E felvételek nem véletlenül ábrázolnak nagyszerű objektumokat, hanem tudatosan, esztétikai elvek alapján komponálva. Az amatőr asztrofotográfának ugyanis a legtöbb esetben egyedül a szép megjelenés és a gyönyörködtes a célja, a tárgy pedig a csillagos égbolt csodái.

Félreértés ne essék, az amatőrség a csillagászatban nem szakmaitlanságot jelent, csupán azt, hogy nem szakcsillagászati célokra készült a felvétel. Az ilyen asztrofotók attól még professzionális felszereléssel, céltudatosan alkalmazott képfeldolgozási módszerekkel, hatalmas, sokszor emberfeletti erőfeszítés közepette születnek, akár hónapokon, éveken át a csillagos égbolt alatt – és mindezt csupán a fotótéma szépsége hajtja. Az eredmény pedig nem marad el. Napjaink amatőr asztrofotói minden tekintetben maguk mögött hagyják a Hubble-űrtávcső felbocsátása, azaz az 1995-öt megelőző összes csillagászati felvételt.

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRŐK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

[HTTPS://MAGYARASZTROFOTOSOK.HU](https://magyarasztrofotosok.hu)

KÖZÖSSÉG, KIVÁLÓSÁG

Hazánk asztrofotósai nemzetközi viszonylatban kimagasló teljesítményt nyújtanak. Díjak, elismerések sokaságát hozzák haza, sokszor annak ellenére, hogy anyagi téren nem versenyezhetnek külföldi kollégáikkal. Ennek pedig igen érdekes a magyarázata. Az együttműködés magas foka, azaz a különböző szakterületeken dolgozó kollégák tudásának hatékony és önzetlen megosztása magasabb minőségű felvételek létrehozását teszi lehetővé. Vagyis a jó magyar asztrofotó kulcsa a közösségben rejlik! Ahol a műszaki, technikai kérdésekre gyorsan jön a válasz, gyorsan születnek a megoldások, melyek igazán hatékonyra és élvezhetővé teszik az égbolt megörökítésének folyamatát. A közösség védelme és megerősítése érdekében pedig 2018 áprilisában hazánk asztrofotósai megalakították a világ első és egyetlen országos asztrofotós szervezetét, a Magyar Asztrofotósok Egyesületét. Reményeik szerint, a további szoros együttműködésnek köszönhetően a Lófej-köd és más égi tünemények évről évre szebben, tisztábban és még élhetőbben fognak megjelenni a magyar asztrofotósok képein.

FELTÓTI PÉTER
MÉRŐK-INFORMATIKUS,
SZENVEDÉLYES TERMÉSZET-
SZERETŐ, KITEPULŐ ASZTRO-
FOTÓS. A MAGYAR ASZTROFOTÓ-
SOK EGYESÜLETÉNEK AELNÖKE

HOTEL BERGHOF TAUPLITZALM

NYÁRI SALZKAMMERGUT-PROGRAM

Töltsön el néhány napot Ausztria közkedvelt Salzkammergut régiójában! Fedezze fel az Osztrák-Alpok csodáit nyáron!

Ajánlott úti célok:

- A csodaszép Hallstatt a híres csontkamrával,
- Altaussee sóbánya, Európa kincsesháza a II. világháború idején,
- Bad Ischl, a császárváros, ahol Lehar Ferencünk is élt és alkotott élete nagy részében,
- St. Wolfgang a gyönyörű Wolfgangsee partján, Ausztria egyik legszebb templomával,
- Dachstein jég- és mamutbarlang az Alpok egyik legjelentősebb természeti képződménye.

5 éjszaka, 4 napos Sommerclou-nyári kártyával

Ár: 260 € / fő

- Szállás a Hotel Berghof *** szállodában Tauplitzalm
- 5 éjszaka félpanzióval (büféasztalos reggeli, 3 fogásos vacsora, salátahárral)
- 4 napra szóló Sommerclou-kártya, amely belépést biztosít a környéken 15 különféle kirándulóhelyre
- Szaunahasználat a házban
- Ingyenes parkolás a szálloda előtt

Bővebb információ: Tömösvári László, igazgató
Telefon: +43-3688-2325 • Mobil: +43-664-385-9773
Hotel Berghof Tauplitzalm • Tauplitzalm 19. 8982 Tauplitz

Honlap: www.berghof-tauplitz.at
E-mail: info@berghof-tauplitz.at

HAVASI GYÚJTÓVÁNYFŰ

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

A gyújtóványfűvek száraz gyepek nyári vadvirágai. Legtöbb fajuknak sárga virága van, csak az ajkak narancssárgák. A virág egy hosszú sarkantyúban végződik, ezért az a gyertya lángjára emlékeztet, innen kapta e nemzetség a magyar nevét.

A gyújtóványfűvek virága jellegzetes „tátógóvirág”: a szája emlékeztető szerv nyugalmi állapotban zárt, és abba csak a megfelelő méretű beporzórovar képes bejutni.

A nemzetség egyik ritka faja a havasi gyújtóványfű (*Linaria alpina*), amivel alpesi területek kőgörgötes élőhelyein, gyakran gleccserek környékén találkozhatunk. Közép- és Dél-Európa magaslatain, a Pireneusoktól a Balkán-félsziget hegységeiig sokfelé előfordul. A Kárpátokban ritka, csak a Királykőn és a Bucsecsben találkozhatunk vele.

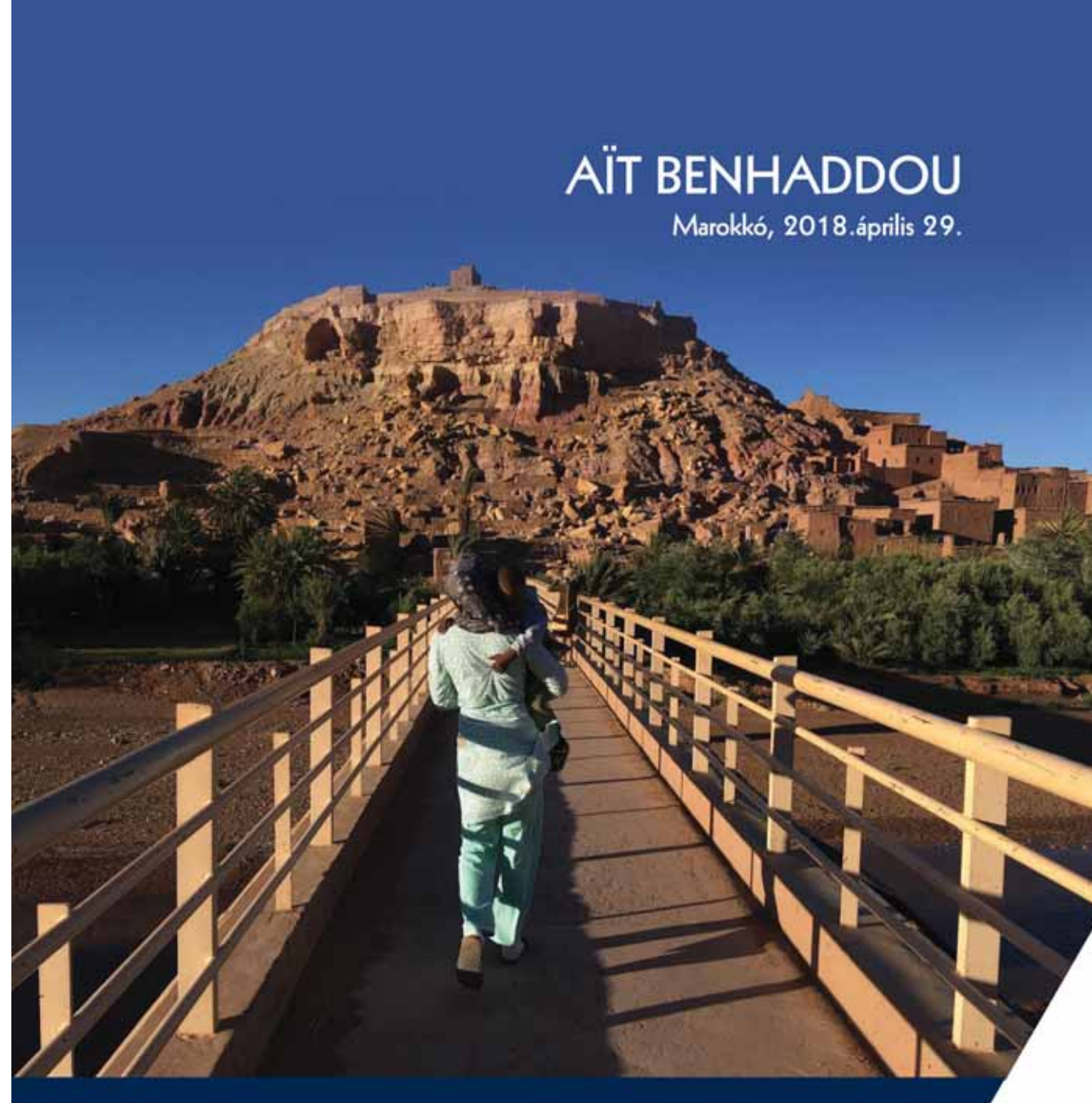
Igazi magashegyi növény, akár 3800 méter tengerszint feletti magasságig is felhatol. Virága kü-

lönleges színű, kívül ibolyás-lila, az ajkak pedig narancssárgák, ami egyedülállóvá teszi a gyújtóványfűvek között. Hajtásai többnyire elfekvőek, gyakran kisebb csomókat alkotnak.

Képünk a Grossglockner Nemzeti Parkban készült, Ausztriában.

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BOTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
AGK EGYETEMI DOCENSE

AÏT BENHADDOU

Marokkó, 2018. április 29.

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1.

+36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

www.eupolisz.hu

 EUPOLISZ

ZÖLD TŰZGÖMB, FEKETE KÖKÖRC SIN A TAVASZI NAGY METEORHULLÁS

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA

A tavaszi esteken a szokványosnál gyakrabban hullanak nagy fényességű meteorok, amiket – ha a Vénusznál fényesebbek – tűzgömbnek hívunk. Ennek a pontos oka nem egészen ismert, de a tapasztalatok szerint február végétől nagyjából április közepéig gyakoribbak, s ekkor a földet érő meteoritok aránya is megnő. Az ilyen fényességű meteorokat az átlagos hullócsillagok apró szemcséinél nagyobb méretű törmelék légkörbe lépése során láthatjuk

Az északi féltekén a legtöbb fényes meteort – az akkor aktív meteorrajoknak köszönhetően – ősszel szemlélhetjük, ám a tavaszi tűzgömbök kivételek. Mivel nem kötődnek meteorrajhoz, így még megközelítőleg sem lehet megmondani, mikor láthatjuk őket. Az egyetlen megoldás, ha minél több időt töltünk a szabad ég alatt... Persze ma már nem muszáj feltétlenül a terepen lenni a fényképezőgéppünkkel, vannak a meteorészlelésre specializált, nagy érzékenységgű videokamerák, amelyek automata üzemmódban rögzítik egy-egy adott égrész eseményeit. Egy jól felépített kamerahálózattal lefedhető a teljes égbolt, így derült idő esetén rendkívül precíz adatok kaphatóak egy-egy kamerák észlelte meteorról. A kora esti meteorokkal viszont az a probléma, hogy az automata kamerák nem kapcsolnak be, míg nem elég sötét az ég! Ám az ember, ha épp kinn van és az égboltot lesi, észreveszi azt is, amit a kamerák a

még derengő alkonyi égen nem tudnak rögzíteni, így még a mai technikai lehetőségek mellett is igen fontos az emberi észlelés.

FÉNYKÉP ÉS FÖLDI LELET

No de miért is van szükség egyáltalán arra, hogy pontos adatokat kapjunk egy meteorról?

Alapvetően két okunk van rá: egyrészt akármilyen meteorról legyen is szó, a pályaadatok alapján vissza lehet számítani, hogy a Naprendszer mely részéről érkezett, vagy melyik meteorrajhoz tartozik, másrészt a nagy fényességű tűzgömbök esetében fennáll az esély, hogy földet ért belőle egy-egy darab, és annak megkeresése csak a pontos pálya ismeretében esélyes.

A hullott meteorit darabjainak földet érési helyét a felvételek alapján ideális esetben pár kilométeres pontossággal ki lehet számítani, majd a terepet a meteoritot megkeresni szándékozók gyalog bejárják, s minden gyanús kődarabot megvizsgálják. A meteoritok jelentős része magas vastartalmú, így segíthet a megtalálásban a mágnes is – ha tényleg vasmeteoritról van szó. További segítség, ha olyan terepre hullott a meteorit, ahol feltűnő a jelenléte: a legjobban a homoksvatagba vagy hóval, jéggel borított felszínre hullottakat lehet észrevenni, mivel a meteoritok a légkörön átutazva felizzanak és ettől a kérgük sötét lesz. Ha egy erdős, dús növényzetű területen ért földet a darab, elég kicsi a megtalálási esély. Ráadásul fontos, hogy minél gyorsabban a célterületre ér-

jenek a keresők, mivel a nyomok könnyen eltűnnek. Elég egy nagyobb eső vagy az emberi tevékenység.

VÁRATLAN ZSÁKMÁNY

Április 8-án kora este a Veszprém határában fekvő dombtetőn voltam fotózni (egészen más céllal), ám a ragyogóan tiszta eget látva úgy döntöttem, maradok még egy ideig. Két kamera volt nálam. Egyikkel a város felett lenyugodni készülő Vénuszt örökítettem meg, a másikat pedig beállítottam egy kökörscsin elé. Mégpedig úgy, hogy a város egyre erősebb fényszennye már ne zavarja, de az Orion még benne legyen a képben. Ez volt a szerencse, ugyanis a Vénusz fotózása közben a szemem sarkából egy nagy villanásra lettem figyelmes: azt hittem, a közeli útról világította be az eget egy kanyarodó kamion fényoszórója. Kis idővel később mobilneten ellenőriztem valamit, s ekkor olvastam a hatalmas tűzgömbről. Rögtön kiderült, hogy jó irányba nézett a kökörscsines kamerám, így leállítottam a sorozatfelvételt, és megnéztem, hátha belefért a látómezőbe. Hatalmas öröm volt megpillantani a gép kijelzőjén!

Világos, hogy az ilyen váratlan eseményekhez óriási szerencse szükséges – és persze más a helyzet, amikor egy aktív meteorrajt figyel és fotóz az ember. Ám azt akkor sem lehet előre tudni, hogy merrefelé fog egy-egy meteor megjelenni az égen, de legalább annyi biztos, hogy lesz... Így jól felkészülve követhetjük az eseményeket.

A FELVÉTELT LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA KÉSZÍTETTE ÁPRILIS 8-ÁN 20.45-KOR VESZPRÉM KÖRNYÉKÉRŐL, 10 MM FÓKUSZTÁVOLSÁGÚ SZÉLESLÁTÓSZÖGŰ OBJEKTÍVVEL, 20 MÁSODPERCES ZÁRIDŐVEL, EGY SOROZATFELVÉTEL RÉSZEKÉNT

SZOMSZÉDOS FÖLDET ÉRÉS

Az április eleji tűzgömböt a kora esti időpontja miatt sokan látták, illetve hazánk délnyugati részén, valamint Horvátország velünk határos vidékén a légköri felrobbanása által keltett hangot is hallották. A Nemzetközi Meteoros Szervezet adatgyűjtő weboldalán többtucatnyi észlelő számolt be a látottakról, illetve négy (mind magyar) fotó is felkerült, s ezek

alapján azután megtörténtek a pályaszámítások is. Az esetleges földet érés helyére horvátországi területet találtak. Egy hazai kutatócsapat is a helyszínre ment keresni, ám a számítás alapján kijelölt területen a frissen végzett mezőgazdasági munkák nyomán kívül semmit sem leltek. Ha sikerül megtalálni a meteoritot, annak mikroszkópos és kémiai

elemzése alapján kideríthető az eredete. Ezzel pedig Naprendszerünk távoli vidékeit és múltját ismerhetjük meg alaposabban.

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA
AMATŐR CSILLAGASZ,
LÉGKÖROPTIKUS, MEGRÖGZÖTT
ISMERETTERJESZTŐ
ÉS HOBBIFOTÓS

IDŐMÉRŐK ISMERŐJE AZ ÓRÁSMESTER

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

Megszakásból pillantunk csuklónkra, ahol ma már egy okosóra mutatja az időt, vagy épp le sem vesszük tekintetünket érintőképernyős mobilunkról, ami nyilván jelzi az időt is. De vannak, akik visszarévedve még a kvarcórák korszakát is fel tudják eleveníteni, röpke évtizeddel ezelőttről. Pár emberöltővel korábban a mutatós zsebóráké volt a főszerep, hajdanában pedig homokórával mérték a folyvást múló időt. A napóra pedig tényleg távol esik egy mai órásmester ténykedésétől...

Csenki János, csongrádi órásmesterrel közösen kutatunk a kegyegők között. A mechanikus óra a 13. század talál-

mánya. Már a középkorban bevezették a kánoni, vagyis imaórákat: 12-12 órára osztották fel a napot, aminek az első órája (prima) reggel hatkor, a tertia délelőtt kilenckor, a sexta délben, míg a nona délután háromkor, a vespera (magyarosan vecsernye) pedig este hatkor volt. És egyházi tisztségviselők hívták életre azokat az egyre pontosabban működő szerkezeteket is, amik azért kerültek templomtornyokba, hogy minél szélesebb körben tájékoztassanak a misék kezdetéről, az egyházi rítusok időpontjáról. Ám ezzel társadalmi átalakulást is elindítottak: a munka-

órák számlálását, ami a vallásos személet szerint már-már eretnekség volt, noha mára tudjuk: alapvetően változtatta meg az ipar, a gazdaság működését, az emberek hétköznapijait.

Az időmérők eleinte csak egyetlen, az órákat jelölő mutatóval, majd 1670-től perc- és másodpercmutatóval készültek.

Az időmérők eleinte csak egyetlen, az órákat jelölő mutatóval, majd 1670-től perc- és másodpercmutatóval készültek. Manapság a másodpercmutató megléte is éppoly evidenciának tűnik, mint az,

NEM LÉTEZHET ÓRÁSMESTER

◀ OKULÁRÉ NÉLKÜL!

MINDINKÁBB RITKASÁGNAK SZÁMÍT EGY ILYEN „ANTIK” ÓRA JAVÍTTATÁSA: EZT AZ ARANYOZOTT KÜLSÉJŰ ZSEBÓRÁT 1930 KÖRÜL KÉSZÍTETTÉK

hogy Svájc az óragyártás őshazája. Csenki János viszont nyomban cáfolja ez utóbbit: „Nem Svájc, hanem Franciaország az óragyártás őshazája. Svájc is jelentős, de ott is inkább a nyugati, Franciaországgal határos rész: onnan terjedt aztán keleti része felé az órapar.”

Ám nemcsak a toronyóra megalkotása volt forradalmi erejű, hanem az, amikor már zsebre is lehetett tenni az időmérőt. Vajon a toronyóra lekicsinyítésével érték el mindezt? „Ingát nem lehet zsebben hordani! Fali- és toronyórák esetében ezzel nem volt gond, mert mindig egy helyben álltak, de a zseb- és karórák esetében nagyon más a helyzet... Tehát először fel kellett találni az inga helyettesítésére szolgáló hajszálgugót: egy speciális kereket és egy rugót, ami eleinte lószörből készült. Ezt aztán összeépíteni a kerékkel, ami így az egyik oldalon megnyújtotta a hajszálgugót, míg a másikon összenyomta. Napjainkban pusztán annyi a változás, hogy fémből készülnek a hajszálgugók” – magyarázza a mester.

Eleinte – még képzés nélkül – pusztán olyanok foglalkoztak az óraszerkezetek megtervezésével, akiknek volt fantáziája és alkotóképessége. „Általában családi ágon öröklődött az órásmesterség úgy, mint anno nagyon sok más szakma. Svájcban mindmáig családok készítenek alkatrészeket, amiket nagy óragyáraknak adnak tovább – hangsúlyozza az órásmester. – De még ma is van, ami laikus számára furcsa lehet az óraparban. Például, hogy több nagynevű svájci cég létezik, ahol alkatrészek, órabelsők készülnek, majd azokat teszi bele

a többi gyártó a saját óratokjába, amiket aztán saját néven forgalmaznak tovább. Ezzel önmagában nem lenne nagy gond, ám 5-10-szeres árkülönbséggel vehetjük meg ugyanazt a belső szerkezetű órát, attól függően, milyen márkanevvel látják el. Készülnek persze komplett, teljes szerkezetek-tokok, de azok rendkívül drágák! Nagyságrendileg 10-20-szor annyiba kerülnek, mint ha egy összeszerelő üzemből készült darabot vásároltunk volna.”

De milyen óra jut el ma egy órásmesterhez? Főként piacokon vásárolt olcsó karórák és persze sok-sok elemcerés példány: a „szervizeltetni” hozott órák 5 százalékát sem éri el a hagyományos szerkezetűek aránya. Teljesen átvették az uralmat a digitális, elemes órák. Az asztalon most mégis ott lapul egy antiknak látszó zsebóra. Csenki János az 1930-as évekre teszi gyártási idejét, „...mert 10-20 évig gyártottak egy-egy adott típusú, stílusú vagy

fajtájú szerkezetet. Ekkoriban már a legnívósabb, legelfogadottabb a Doxa volt. (El)ismertségét onnan szerezte, hogy a vasutasoknak rendeltek nagy méretű zsebórákat, ami vasúti Doxa néven lettek közismertek. És világos, hogy a vasútnak jól működő, pontos órákra volt szüksége ahhoz, hogy tartsák a menetrendet.”

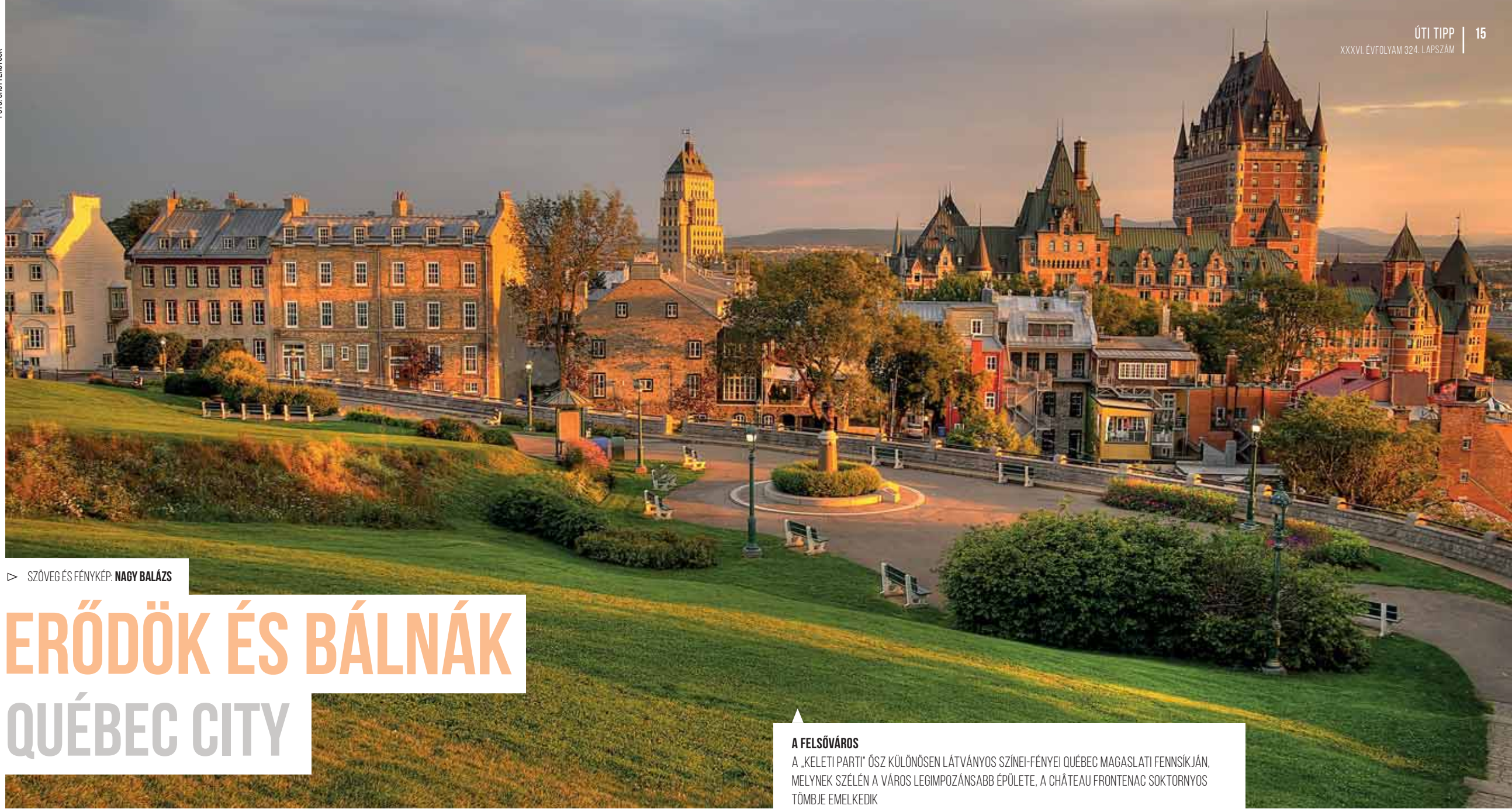
Egy mesterség fennmaradásának kulcsa, hogyan képes reagálni a folyton változó igényekre, piaci, gazdasági-társadalmi körülményekre. „A nyugat-európai országokhoz hasonlóan itt is megfigyelhető, hogy a többség már nem javíttat órákat. Kivételt leginkább a drága időmérők képeznek, de azokat is leginkább úgy, hogy a kereskedő visszaküldi a gyárnak, ahol elvégzik a szükséges beavatkozást. Az alkatrészellátás is összeomlófélben van, és ma már nincs jövője e szakmának” – hangzik a komor végszó az órásmestertől.

CSENKI JÁNOS, CSONGRÁDI ÓRÁSMESTERHEZ MA MÁR FŐKÉNT A TÖBBNYIRE OLCSÓ, GYENGE ÓRÁK JUTNAK EL: KÜZD IS VELÜK RENDESEN. KOLLÉGÁJA NINCS, CSUPÁN EGYETLEN KULCSMÁSOLÓ VAN MÉG RAJTA KÍVÜL CSONGRÁDON, AKI KISEBB JAVÍTÁSOKAT IS ELVÁLLAL

SARUSI ISTVÁN TUDOMÁNYOS ÉS KULTURÁLIS TÉMAKAT FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: NAGY BALÁZS

ERŐDÖK ÉS BÁLNÁK

QUÉBEC CITY

Amikor 1535-ben Jacques Cartier francia felfedező több száz kilométer hosszan behajózott a mesze a szárazföld belsejébe nyúló, ma Szent Lőrinc-torkolatnak hívtott területre, új fejezet kezdődött Észak-Amerika történelmében

Erődöt épített egy sziklaszirten, ott, ahol a folyó hirtelen beszűkül (a québec szó a helyi, irokéz indiánok nyelvéből, a

folyami szűkület megnevezéséből ered). Ez az időszak és helyszín volt az észak-amerikai francia jelenlét első, maradandó állomása. Aztán 1608-ban Samuel de Champlain „Új-Franciaország Atyja” várost alapított a helyen – ez lett Québec, de ide kapcsolódik a Kanada név is, ami szintén indián eredetű, és települést jelent: így nevezték az őslakók a franciák első nagy telepeit.

A ma félmillió kanadai város – mind az épített örökséget, mind a környezetet tekintve – az egyik leglátványosabb észak-amerikai történelmi település. Mexikótól északra ez az amerikai kontinens egyetlen erődített (ma is falakkal övezett) városa: a városmag képe a történelmi időköt idézi, így nem véletlen, hogy az óváros már 1985-ben felkerült az UNESCO Világörökség-listájára.

A FELSŐVÁROS

A „KELETI PARTI” ŐSZ KÜLÖNÖSEN LÁTVÁNYOS SZÍNEI-FÉNYEI QUÉBEC MAGASLATI FENNSIKJÁN, MELYNK SZÉLÉN A VÁROS LEGIMPOZÁNSABB ÉPÜLETE, A CHÂTEAU FRONTENAC SOKTORNYS TÖMBJE EMELKEDIK

Québec az elmúlt évszázadokban egyszerre volt az Atlanti-óceán és a kanadai belföld kapuja. Pedig maga a város kifejezetten messze, légvonalban is több mint 300 kilométerre van a tengertől. Ám a Nagy-Tavak vidéke felől érkező Szent Lőrinc-folyó hatalmasra táguló tölcsértorkolata könnyedén „beszippantotta” a hódítókat, kereskedőket, érdeklődőket,

sőt a bálnavadászokat is! Igen, a folyam Québec után tágra nyíló, óceánra néző szájában bálnák is

Az óriási tölcser az Atlanti-óceán Szent Lőrinc-öblére nyílvá bőven kap tengeri vízbeáramlást, ráadásul mélysége sem épp a folyótorkolatoknál megszokott, hiszen sok helyen meghaladja a 300 métert!

élnek! Ez persze már nem édesvíz és nem is a rohanó folyam területe. Az óriás tölcser az Atlanti-óceán Szent Lőrinc-öblére nyílvá bőven kap tengeri vízbeáramlást, ráadásul mélysége sem épp a folyótorkolatoknál megszokott, hiszen sok helyen meghaladja a 300 métert! Québec Citytől északkeletre, a tengeri és folyami víz keveredésének övezetében, a

FOTÓK: NAGY BALÁZS

CETEK, CSÓNAKHOSSZNYIRA
A SZENT LŐRING FOLYÓ HATALMAS ÉS HELYENKÉNT TÖBB SZÁZ MÉTER MÉLY TÖLCSÉRTORKOLATÁBA FELÚSZÓ BÁLNÁK QUÉBEC CITY KÖZELÉBEN IS JELEN VANNAK. MOZGÁSUKAT, TARTÓZKODÁSI HELYÜKET, SZOKÁSAIKAT NYOMON KÖVETIK, A BÁLNALESRE ITT IS KOMOLY TURIZMUS ÉPÜL.

VILÁGÖRÖKSÉG
AZ ALSÓVÁROS ÓDON UTCÁI, FELÚJÍTOTT, DE EREDETI FORMÁBAN SORAKOZÓ MASSZÍV KÖHÁZAI ÉSZAK-AMERIKÁBAN EGYEDÜLÁLLÓ FORMÁBAN ŐRIZTÉK MEG AZ ERŐDÍTETT KERESKEDELMI KÖZPONTOK ÉPÍTETT ŐRÖKSÉGÉT

különleges, torkolati élővilág védelmére 1998-tól vízi természetvédelmi terület működik (Parc marin du Saguenay-Saint-Laurent). Az itteni aktív bálnamegfigyelés, bálnakövetés komoly turisztikai vonzerő, hiszen ahol a cetek egye-

deinek napi életritmusát is ismerik a szakemberek (el is nevezve az egyes példányokat), ott garantált a közeli bálnalátvány.

A vízmélység persze a folyam szükületi kijáratánál is tekintélyes – és a Quebec Citybe érkező láto-

gatók számára ez különleges lehetőségeket teremt. A városi kikötő környékén 60-70 méter mélységet is elér a hirtelen lelassuló folyó, így a legnagyobb óceánjárók is közvetlenül az ódon falak mellé parkolhatnak! És bár egy sokeme-

FOTÓ: ERIC VALENNEGEOS (SHUTTERSTOCK)

FOTÓ: LEA GAMPEL (SHUTTERSTOCK)

letes hajóóriás (főleg, ha több is érkezik egyszerre belőlük) akár el is nyomhatná a városképet, itt erre esély sincs. Québec ugyanis egy magas, sziklás fennsík szélére, illetve annak lábához települt, így a várfalak többségéről még a legnagyobb hajókra is lefelé kell tekintenünk.

Fokozottan így van ez, ha a város jelképének számító épülettől nézünk szét: a Château Frontenac hasonlóképp folyam fölé magasodó épületegyüttes, mint itthon a Budai Vár. Csak épp a québeci kastély valójában egy szálloda, és bár ódonnak tűnik, ez csupán a historizáló építészeti stílusának köszönhető. 1893-ban készült el, mégpedig a kanadai vasúttársaság jóvoltából! Kanadában a vasút volt a 19. század nagy országépítője – hiszen az óriási térséget akkoriban csak a vasút foghatta át egységesen kezelhető területként. És a vasút építette a leglátványosabb épületeket is: ilyen chateau-típusú szállodából több nagyvárosba is jutott. A hangulatuk pedig olyannyira tökéletes, hogy még Hitchcock-filmet is forgattak bennünk!

A „kastély” melletti, magaslati panorámasétányról nagyszerűen látszik, hogy Québec egy igazi kétszintű város. Fölöttünk az erőd maradványai húzódnak a platón, alattunk a síkátorokkal behálózott, ám kiválóan helyreállított, 2-3 évszázados kőházakból álló óváros, ami közvetlen kapcsolatban áll a folyóparttal és a kikötővel. Hiszen Québec Cityt mindig is a Szent Lőrinc-folyó élte, általa válhatott a kontinens egyik legfontosabb, történelmi kapujává.

KANADA ÉS NEW ENGLAND KINCSEI

CSOPORTOS HAJÓÚT
MAGYAR IDEGENVEZETŐVEL

Anthem of the Seas®

Cape Liberty (New Jersey)- hajózás a tengeren - Boston (Massachusetts)- Portland (Main)- Bar Harbor (Main)- Halifax (Nova Scotia)- hajózás a tengeren - Saint John, New Brunswick (Bay of Fundy) - hajózás a tengeren - Cape Liberty (New Jersey)

IDŐPONT: 2018.10.16 – 28. (13 nap/11 éj)

Ar kétágyas, ablakos kabinban:
2295 EUR-tól / fő + illetékek

www.rccl.hu

További információ: Tengerjáró Kft.
Tel.: 36-1/235 0402 e-mail: info@rccl.hu

A csomag tartalmazza: repülőjegyet a teljes útvonalra, transzferket, hajóút előtt 2 éjszaka szállás megjelölésével New Yorkban, 9 éjszaka szállás a hajón a választott kabinkategóriában, a hajón teljes ellátás alapcsomagjával (jegyes víz, amerikai kávé, gyöpi edény, medencék, napozóágyak és fitness-terem használata, színház előadások és fedélzeti programok megtekintése, magyar idegenvezető az út teljes időtartama).
A csomag nem tartalmazza: kikötői illeték - kb. 307 EUR/10 fő (kb. 60 800 Ft/10*), repülői illeték - kb. 501 EUR/10 fő (kb. 122 900 Ft/10*), szociális (első füstendő)-kb. 113 EUR/10 fő (kb. 36 800 Ft/10*), utazási és pusztyasztítás - 1,5%, (az alapára, a repülői illeték és a fakultatív költésbűcsőkre), belföldi, balmi-és pusztyasztítás, szerelvény fogyasztás - internet, italok, parti és a szociális fakultatív költésbűcső, az ESTA elektronikus beutazási engedély.
A fenti csoportos hajóút 1 EURO = 325 HUF árfolyamon kalkulálunk. Amerikában az árnyomozás +/- 4%-os mértékét meghaladja, így a Tengerjáró Kft. legkisebb indítás előtt 20 nappal a részvételi díjat módosíthatja.

IDŐUTAZÁS A KELETI-PARTON

FOTÓK: HELING ZSÓLT

A Royal Caribbean hajói Kanada felé számos történelmi helyszínt érintenek az USA keleti partjainál is, melyek közül Boston emelkedik ki történelmével. A városban nem bízzák a véletlenre, hogy a régi idők hangulata magával ragadjon bennünket: találkozhatunk itt korabeli egyenruhában masírozó katonákkal, de az ingyenes városi idegenvezetők is több száz éves viseletben pompáznak. Az Európához legközelebbi város volt a legnagyobb és leggazdagabb kikötő az amerikai gyarmatokon, mely hamar a függetlenségi törekvések élére állt. Az Old State House erkélyéről olvasták fel először a Függetlenségi Nyilatkozatot 1770-ben. A „bostoni teadélután” emlékét pedig ma már hajómúzeum őrzi

„VELENCE, A HOLD ÉS TE”

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

Képzletben Bepi voltam, a gondolás, aki Dino Risi klasszikus filmjében hasította a habokat a Canal Grandén. A filmhőssel el-
lentétben azonban nem a csinos külföldi lányoknak csaptam a szelet, hanem kamerámmal a teliholdat próbáltam becserkészni a város éjszakai látképe fölé komponálva. 2018. március 31-én a tavaszi nap-éj egyenlőség utáni első telihold napja volt. Jeles dátum, ugyanis a keresztény naptár szerint ehhez viszonyítjuk a húsvét időpontját.

A San Simeone Piccolo-templom lépcsőjén napközben sokan ücsörögnek, ám az éjszaka közepére a nyüzsgő helyszín szinte teljesen kihál; a megörökített pillanat visszafogott hangulatát épp ez a csendes, melankolikus helyzet adja. A témát az újonnan épült Alkotmány hídról szemeltem ki magamnak, ahonnan a Santa Lucia vasútállomás felé haladva mindenki szembesülhet e nagyszerű látvánnyal. Éjjel a felhők között bujkáló telihold varázsolta asztrofotóvá az építmény megszokott arcát, melynek kupolája csúcásáról a Megváltó szobra köszönti égi kísérőnket.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

[G+ HTTP://WWW.ASTROPHOTO.HU](http://www.astrophoto.hu)

JAKAB NAPJA

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

Július a nyár közepe. Bár ebben a hónapban már túl vagyunk a nyári napfordulón, és a napok már elkezdene rövidülni, de ebből szerencsére még nem sokat érzünk. Először is e rövidülés még nem is annyira látványos, de ami talán még fontosabb, hogy a sokéves átlag szerint ez az év legelegebb hónapja – köszönhetően a Nap nagy delelési magasságának és az addig felhalmozódó nagy

mennyiségű energiának. Nem ritkák a hóhullámok, általában igen magas az UV-sugárzás, és gyakran már éjszaka sem frissül

„Jakab napján, ha sok a felhő, sok lesz a hó télen, de ha süt a Nap, hideg lesz a tél.”

fel a levegő. Már szinte kívánjuk, hogy jöjjön egy hűsítő zápor, de persze közben reméljük, hogy mindez nem jár jégveréssel...

De panaszra semmi ok, hiszen egész télen ezt a meleget vártuk! Végre ki lehet ülni egy árnyas kert-helyiségbe, nem kell több kiló ruhát magunkon cipelni, és inkább marasztalja a társaságot az esti grillezőskor a csak kissé lehűlő levegő.

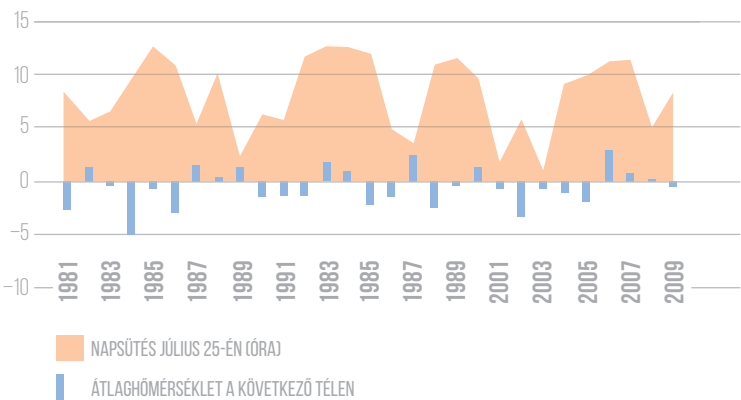
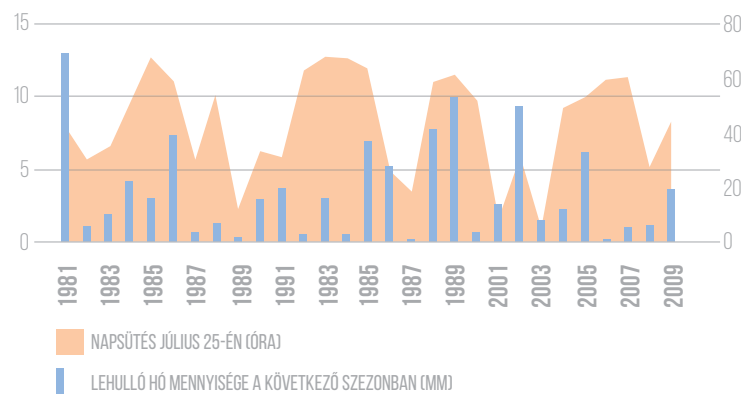
Ezek a képek már télen is gyakran az eszünkbe jutnak, de ugyan ki gondol nyáron a télre? Meglepő, de eleink megtették, ugyanis van egy júliusi népi regula, ami a leghidegebb évszakra vonatkozik!

„Jakab napján, ha sok a felhő, sok lesz a hó télen, de ha süt a Nap, hideg lesz a tél.”

Elég merész prognózis, de vajon van-e valami alapja? Ha ábráinkra nézünk, máris láthatjuk, hogy igazából semmi. Legalábbis itt, a Kárpát-medencében biztosan. A napsütés és a lehulló hó mennyisége között a korreláció 0,18, ami szintén arra utal, hogy e „megfigyelés” alapjai igencsak kétségbe vonhatóak. Mégis, honnan eredhet? Ötletelni épp lehet: vélhetően erre az időszakra sokaknak már kicsit elege lett a melegebből, és ezért kezdtek el elmélkedni, hogy vajon milyen lesz az, amikor a nyár közepi hőséget sírják majd vissza – vagy inkább kezdik el újra nagyon várni.

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS,
AZ ESZTERHÁZY KÁROLY
EGYETEM FIZIKA
ÉS ÉLELMISZER-FIZIKA
TANSZÉKÉNEK OKTATÓJA

OZONE

IGY KÉSZÜLT: BOLYGÓNK, A FÖLD
JÚNIUS 23. 20:00

HOGYAN KÉSZÜL? MEGMUTATJUK!
PAPLAN, PÁRNA
JÚNIUS 23. 14:00

OZONEUNIVERZUM
JÚNIUS 9. ÉS 23. 14:00

NYÁRI PREMIEREK AZ OZONETV-N!

PANDAMENTŐK
JÚNIUS 16. 19:00

KLÍMAVÁLTOZÁS SZÁMOKBAN
JÚNIUS 17. 20:30

ELCSERÉLT ÉLETEK
JÚNIUS 1-TŐL HÉTKÖZNAPOK 20:00

▷ SZÖVEG: NÁRAY MIHÁLY–MIEHLE DÁNIEL

BAJKÁL

SZIBÉRIAI ROMANTIKA, MELLBEVÁGÓ VALÓSÁG

Ha egy itthoni beszélgetésben szóba kerül a „Feneketlen-tó”, akkor sokan bizonyára a budapesti, XI. kerületi tóra gondolnak. A névhez ugyanakkor sokkal jobban passzolna a Bajkál, melynek első mélységvizsgálatakor, a 18. században még nem tudták megmérni az alját, tehát tényleg feneketlennek tűnt! Később aztán be is bizonyosodott, hogy egyenesen a Föld legmélyebb tava (1637 m), de felszínének kiterjedésével is igen előkelő helyet foglal el a tavak ranglistáján (7.) nem beszélve óriási vízmennyiségéről, mely bolygónk édesvízkészletének ötödét adja. Nem túlzás a legek vízének nevezni, mint ahogy régi kínai neve: Po Haj – „északi tenger” is helytálló, legalábbis abban a tekintetben, hogy felülete nagyobb, mint a Márvány-tengeré (vagy éppenséggel Belgiumé!), benne pedig kevéssel több víz hullámzik, mint a Balti-tengerben! A Bajkál-tó különlegességét ugyanakkor nemcsak méretei, hanem a világtól való elzártsága (Moszkvától több mint 5000 kilométerre keletre, Pekingtől 1200 kilométerre északnyugatra) is adja, ami sajátos misztikumot kölcsönöz számára

FOTÓ: RÁCZ PÉTER

A tavak kapcsán gyakran felmerül, hogy geológiai időskálán mérve csak pillanatnyi képződmények, „rendszerhibák” a szárazföldön, hiszen az óceánokkal és a tengerek többségével összevetve mélységük elenyésző, így pl. a folyók pár „geológiai pillanat” alatt feltöltik a hordalékukkal. De mi a helyzet egy olyan tóval, melynek mélysége egyes tengereket is megszégyeníti?

AZ ÁROK ALJÁN...

A Bajkál-tó medencéje ugyanis egy szárazföldi árokban – ún. riftben – található, ennek köszönhető a szokatlanul nagy mélysége. Itt alakult ki a Földön a legmélyebb, vízzel elöntött szárazföldi mélyedés, hiszen a Bajkál legmélyebb pontja majdnem eléri a tengerszint alatti 1200 m-es szintet (ebből könnyen kiszámolható, hogy felszíne 456 m-es tengerszint feletti magasságon hullámzik). Ha ehhez hozzátesszük, hogy a Bajkál-árok mélyén több kilométer vastagságú harmadidőszaki üledékréteg fekszik, akkor lehet igazi fogalmat alkotni a kőzetlemez-távolodást és a közrefogott terület süllyedését okozó tektonikus folyamatok óriási erejéről.

Maga a Bajkál-árok egy 2000 km hosszú riftesedési zóna része Ázsia közepén, az Eurázsiai- és az attól lassan elváló Délkelet-ázsiai-lemez határán. Mindez 35 millió éve létezik, de csak viszonylag lassan tágul, a mérések szerint ma évente 2 cm-t. Ráadásul az árokképződéshez földrengések és tűzhányó-tevékenység is kötődik: utóbbiról tanúskodnak például a közeli Keleti-Szaján-hegységben húzódó Vulkanok Völgye néhány ezer éves salkúpjai.

ÚTON

A SZIBÉRIAI UTAK JÓL JÁRHATÓAK, DE AZ OLVON-SZIGETEN NINCS ASZFALTBORÍTÁS. TÉLEN A TAVI JÉG JOBB ENNÉL

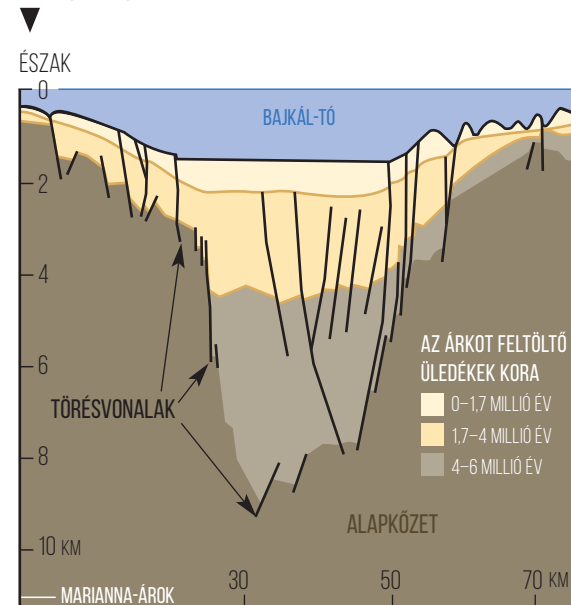
HIDEG PÁNCÉLZAT ▲

AZ ÉDES-VÍZŰ „TENGERT” 5 HÓNAPIG TARTJA FOCSÁGBAN A JÉG, MELY JANUÁR VÉGÉRE LEGALÁBB 1 MÉTER VASTAG. A JÉGPÁNCÉL VONALAS MINTÁZATÚ, MINTHA MOZAIKBÓL LENNE KIRAKVA, ÉS A NAPSUGARAK ÚGY CSILLANNAK MEG RAJTA, AKÁR AZ ABLAKÜVEGEN. MEGTÉVESZTŐEN VÉKONYNAK LÁTSZIK, MIVEL OLYAN TISZTA, HOGY A RAJTA HALADÓK A SEKÉLYEBB HELYEKEN JÓL LÁTJÁK A TÓ FENÉKÉN LÉVŐ SZIKLÁKAT (KEZDŐ OLDALPÁR)

Maga a Bajkál-árok egy 2000 km hosszú riftesedési zóna része Ázsia közepén, az Eurázsiai- és az attól lassan elváló Délkelet-ázsiai-lemez határán.

MÉLYRE NYÚLÓ ÁROK

A BAJKÁL-ÁROK FÖLDTANI METSZETE. JÓL LÁTSZIK, HOGY A MAI TÖMÉLYSÉG ELTÖRPÜL AZ ÁROK VALÓDI MÉRETEI MELLETT

A tó medencéjének ősi eredetét jelzi különleges élővilága is. Mintegy 1800 faj él benne, így igaz van a tónak nevet adó tunguzoknak, akiknek nyelvén a Bajkál „gazdag tavat” jelent. Sőt a fajok 80%-a bennszülött, csak itt él. Az egyik legtöbbet emlegetett élőlény a bajkálifóka (nerpa). Vajon miként került a világ tengertől oly távoli, hatalmas tóba? Miután példányait a Szelenga folyóban a torkolattól 400 km-re is megtalálták, bebizonyosodott, hogy ősei a jégkorszaki időkben képesek lehettek a Jeges-óceánból felúszni a kellemes körülményeket nyújtó tómedencébe.

A tó víztömege akkora, hogy jelentősen módosítja (temperálja) környezete éghajlatát, nyáron 5 °C-kal mérsékelve a felmelegedést, télen pedig 6–10 °C-kal enyhítve a zord fagyokat, sőt, több helyi szelet is létrehozva (barguzin, kultuk, gornája), melyek akár 5 méteres hullámokat is keltenek. Maga a tó vize nyáron is csak átlagosan 10 °C körüli, ám nyár végére a sekélyebb parti területeken 16–19 °C-ot is elérhet, a mélyben pedig állandó, 3,5 °C-os hőmérséklet uralkodik. 40–42 méteres átlátszósága szintén különleges (főleg a tavak mezőnyében).

A TÉLI MISZTIKUM

A kisjégkorszak elmúltával a 20. századi Európában viszonylag ritkák azok a telek, amikor a hidegebb égőtől távolabbi tavakat, folyókat vastag jégpáncél borítja – a Bajkál-tónál ugyanakkor ez menetrendszerűen minden évben bekövetkezik. A jégborítás általában januártól májusig tart (ám pl. északon majd egy hónappal később olvad meg a jég, mint a tó déli felében). Meglepő, hogy csak januárban (sokévi átlagban január 9-én, de 1877-ben már december 14-én, míg 1959-ben csak február 6-án) áll be a tavon a jég, miközben már novembertől jellemzők a zord fagyok, és a szibériai folyóktak decemberre már mind befagynak. A magyarázatot a tó éghajlatmódosító (enyhítő) hatása, valamint az erős helyi szelek adják, melyek következtében az összefüggő jégréteg csak később tud kialakulni. Először a nyugodtabb vizű öblök, part menti részek fagynak be, majd a nyílt víz-

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
NÁNAY MIHÁLY

TRENDFM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

JÉG + UAZ = SZIBÉRIA

AZ EGYIK LEGJOBB VÁLASZTÁS E VIDÉKEN

AZ UAZ: KÉNYELMES, NAGY ÉS BÁRHOL

MEGSZERELHETŐ

Ha szélcsendes időben fagy meg a tó vize, akkor a 40 m-es átlátszóságának köszönhetően a jégpáncél az üvegre emlékeztet, és rajta keresztül jól ki lehet venni a jég alatti világot (pl. a halak mozgását).

felületek is, és a továbbiakban napi 1–5 cm-rel gyarapszik a jég. Ha ritka esetben szélcsendes időben fagy meg a tó vize, akkor a 40 m-es átlátszóságának köszönhetően a jégpáncél az üvegre emlékeztet, és rajta keresztül jól ki lehet venni a jég alatti világot (pl. a halak mozgását). A masszív téli fagyoknak köszönhetően az átlagos jégvastagság 40–120 cm, de az Olhon-szigetet a szárazföldtől elválasztó szorosban nem ritka a másfél méteres vastagság sem. A jeget néhol feláramlások repesztik meg – ágyúdörgés jellegű robajjal zavarva meg a téli csendet –, amelyek a tó aljzatából feltörő gázoknak (ezek a 3,5 °C-os vizet hajtják föl), vagy egyenesen hévforrásoknak köszönhetőek.

FOTÓ: RÁCZ PÉTER

FOTÓ: KASZÁS GERGŐ

EMBER A JÉGEN

A Bajkál – hasonlóan a szibériai vagy éppen kanadai folyókhoz – régóta fontos közlekedési útvonalat alkot. Irkutszk irányából érkezve januártól kezdve lehetett lóval, ló vontatta szekéren, ma pedig teherautóval is keresztezni a tavat. Sőt, mivel a transzszibériai vasút technikailag legnehezebben kivitelezhető szakasza volt az itteni, ezért 1900–1904-ig a Bajkál-komp – télen jégtörőként – szállította át a vagonokat a tó egyik oldaláról a másikra. Előfordult azonban olyan komoly jégvastagság, hogy még a jégtörővel sem lehetett megoldani a szállítást, így 1904 telén – többek között az orosz–japán háborúhoz szükséges utánpótlás érdekében – síneket fektettek le a tavon, és lóval, valamint emberi erővel vontatták át a vagonokat (az igazán nehéz gözmozdonyokat nem vitték át, hanem mindkét oldalon várták az átszállított vagonokat).

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL
STATRAVEL.HU

1904 telén – többek között az orosz–japán háborúhoz szükséges utánpótlás érdekében – síneket fektettek le a tavon, és lóval, valamint emberi erővel vontatták át a vagonokat...

TEJÚT-PANORÁMA

A BAJKÁL-TÓ VIDÉKE AZ ASZTROFOTÓSOK MEKKÁJA LEHETNE, HISZEN A NAGY TÓ KÖRÜL AZ AMÚGY SEM ÓRIÁSI TELEPÜLÉSEK OLYANNYIRA TÁVOL HELYEZKEDNEK EL EGYMÁSTÓL, HOGY NAGYON CSEKÉLY A FÉNYTERHELÉS. A MEGLEHETŐSEN SÓTÉT ÉGBOLTON SZABAD SZEMMEL OLYAN CSILLAGKÉPEK IS FELFEDEZHETŐK, AMIKET CSAK NAGYON KEVÉS FÖLDI HELYRŐL LÁTHATUNK

A csapatok mozgását a hévforrás-feláramlások és az azokat kísérő rianások nehezítették leginkább. 1904 telén is süllyedt el így vasúti kocsi...

A tó a polgárháborúban is hasonló szerepet játszott: 1920 telén a vörösök elől visszavonuló Kolcsak admirális több tízezer főt számláló fegyveres katonái is a tó jegén keltek át – a fagyos szelek következtében óriási veszteségeket szenvedve. A csapatok mozgását a hévforrás-feláramlások és az azokat kísérő rianások nehezítették leginkább. 1904 telén is süllyedt el így vasúti kocsi, de a közelmúlt híre a korábbi ukrán elnök, Viktor Janukovics fiának bal-

esete, aki egy kisbusszal a Bajkál-tó jegén beszakadt, és minden bennülő életét veszítette. Igazi érdekesség, hogy a közlekedés egy hagyományosabb válfajának, a futásnak is teret ad a tó jege, ugyanis 2004 óta minden évben megrendezik a tavat keresztező „Bajkáli jégmaratont”!

TÖRTÉNELMI VIHAROK

A Bajkál-tó vidékén már a paleolitikum óta igazolható az emberi jelenlét. Az orosz hódítás előtti őslakók főképpen burjátok voltak, de a tó nevének eredete is tanúskodik róla, hogy tunguzok (más néven evenkik), valamint jakutok is éltek a térségben. A Bajkálon túli (a tótól délre eső) vidékre pedig hosszú ideig mongol, illetve kínai befolyás terjedt ki.

Az oroszok először 1643-ban pillantották meg a Bajkál-tó vizét. Érdekes, hogy északabbra jóval gyorsabban haladt Szibéria felfedezése, ugyanis a Lénát elérve Jakutszkot már 1632-ben megalapították, sőt a Csendes-óceánt is hamarabb érték el, mint a Bajkál-tavat (1639-ben)!

Bár feltérképezték a tavat, helyzete periferikusnak számított, mivel a 17. században még nem sikerült a kínai befolyást kiszorítani Szibériából. Az 1689-es nercsinszki békében a teljes Amur-vidék kínai kézen maradt, így a Bajkál közlekedési és kereskedelmi lehetőségeit – az Amur felé nyitott kapcsolatot – nem lehetett kiaknázni. Jelentősége – az Amur-vidék megszerzése (1860) után – a 19. század második felében nőtt meg, aztán újabb lökést adott a transzszibériai vasút, mely 1898-ban érkezett meg a tótól nem messze fekvő Irkutszkba.

A szovjet időszakban a tó és környékének hasznosítása jól illeszkedett Szibéria általános fejlődéséhez. Megindult az ipari méretű halászat, valamint

VÁROSI LÉT

IRKUTSZKBAN, SZIBÉRIA FŐVÁROSÁBAN MIND A MAI NAPIG HASZNÁLJÁK A LOVAKAT KÖZLEKEDÉSRE – KÖZVETLENÜL A LEGMODERNEBB NYUGATI AUTÓK MELLETT

VADKELET

A HATALOM VADNYUGATI ROMANTIKÁT IDÉZŐ ÉPÍTMÉNYE, RAJTA SZÖGESDRÓT ÉS RENDŐRSÉG FELIRAT

SZENT HELY

MAGÁT A BAJKÁLT ÉS TÖBB NEVEZETES PONTJÁT IS SZENT HELYEKKÉNT TARTJÁK SZÁMON A KÖRNYÉK ŐSLAKOSAI. ILYEN A SÁMÁN-SZIKLA MELLETTI HELYSZÍN IS. BÁR A TÉRSÉGBEN MÁR ERŐS A TIBETI BUDDHIZMUS TÉRHÓDÍTÁSA, A MÁIG FENNMARADT SÁMÁNKULTÚRA IS TETTEN ÉRTHETŐ. RENDSZERINT ÉTEL ÉS APRÓPÉNZ KERÜL AZ ÁLDOZATI HELYEKRE

FOTÓ: RÁCZ PÉTER

FOTÓ: HORVÁTH IMRE

FOTÓ: HORVÁTH IMRE

a Bajkál tudományos megismerése (a tó kutatására létrehozott limnológiai intézet vezetésével). 1966-tól működött a délnyugati parton a Bajkalszki Cellulózgyár, melynek a legtisztább vízre és jó minőségű fára volt szüksége. Működését építésétől kezdve viták kísérték, hiszen a cellulózgyártás igen szennyező technológia, így óriási édesvízkészlet elszennyezésével fenyegetett. Persze a szovjet tervezők optimizmusa eleinte erős volt: „Ha a szulfáttartalmú szennyvizet megtisztítják és legalább 1:10 arányban felhígítják tiszta vízzel, akkor semmi sem veszélyezteti a halakat. [...] Egy-két cellulózgyár itt tehát meg sem kottyán.” Nyilván megkottyant, így végül 2012-ben bezárták az üzemet – ezzel párhuzamosan persze a tipikus szovjet „monovárosként” a cellulózgyártásra létrehozott település lakóinak életét teljesen ellehetetlenítve. A tó „életében” a legnagyobb változást mégis az irkutszki vízerőmű építése hozta, amellyel 1959-től szabályozhatóvá vált a Bajkál kifolyó vízmennyisége – így részben a tó vízszintje is.

FOTÓ: RÁCZ PÉTER

NYUGAT FELŐL, VASÚTON

Az Európából nézve tagadhatatlanul létező misztikum, a Bajkál romantikája a nyári tópartra érve egyszeriben szertefoszlik. A Bajkál partján épült települések egyszerűek és egyveretűek, sőt egyhangúak: a legtöbb faluban nagyrészt burkolat nélküli utcák, kis hétvégi házak és egy szerény kínálatú vegyesbolt jelenti a teljes infrastruktúrát. A partszakasz – már ahol egyáltalán meg lehet közelíteni a tavat – sok helyen elhanyagolt és gazos, korántsen fürdőzésre hívogató.

Európa felől vonattal érkezve, a Bajkál menti hegyvidéken áthaladva, az első tavi megálló a Moszkvától 5311 km-re fekvő Szljuganka. Az 1904 óta álló állomásépület érdekessége, hogy teljes egészében fehér márványból készült! A falu valamelyest kilóg az egyhangú bajkáli települések sorából: például áthalad rajta az ország keleti és nyugati részeit összekötő, szilárd burkolatú út, ráadásul innen indul a Cirkumbajkál-vasút (más néven Matanya), amely a transzszibériai vasutat köti össze az Angara folyóval. A 90 km-es távolságot nagyjából 5 óra alatt teszi meg, viszont végig a tó partján, számos hídon és alagúton keresztül, gyönyörű környezetben halad.

A dél körül induló Matanya napnyugtára érkezik a végállomásra, a közúton nehezen, inkább csak vasúton és vizen megközelíthető Port Baikalba, ahol egy-két rozsdatemető halászhajón, négy-öt házon és egy vegyesbolton kívül tényleg nincs semmi. Port Baikalnál, a Bajkál-tóból ered az Angara folyó, melynek vize több jelentős településen (Irkutszk, Bratszk) és három nagyobb vízlépcsőn (Irkutszk, Bratszk, Uszty-Ilimszk) áthaladva, a Jenyiszejbe torkollva éri el több ezer kilométerrel északabbra a Kara-tengert.

BAJKÁLI CÁPA

NAPFELKELTE A BEFAGYOTT TAVON. A JÉG FOLYAMATOS MOZGÁSA MEGLEPŐ FORMÁJÚ ÉS MÉRETŰ JÉGTÖMBÖKET PRÉSEL A FELSZÍNRE

A KIKÖTŐ ▼

AZ OLHON-SZIGET KÖZPONTJÁBAN, HUZSÍRBAN TÖBB ÉVTIZEDE VAGY ÉPP CSAK NÉHÁNY HÓNAPJA LEÁLLÍTOTT HAJÓK VÁRJÁK JOBB SORSUKAT. A NYÁR A TURIZMUSÉ, A SZÁLLÍTÁSÉ, DE A HALÁSZATÉ IS

A Bajkál partján épült települések egyszerűek és egyveretűek, sőt egyhangúak: a legtöbb faluban nagyrészt burkolat nélküli utcák, kis hétvégi házak és egy szerény kínálatú vegyesbolt jelenti a teljes infrastruktúrát.

JÉGSZOBRA SZAT

A HŐMÉRSEKLET VÁLTOZÁSAI, A JÉGNYOMÁS ÉS A SZÉL KÜLÖNLEGES ALAKZATOKAT ÉPÍTENEK. AUTÓNYSI JÉGTÖMBÖK GYŰRÖDNEK FEL, A PIRKADAT ÉS AZ ALKONY FÉNYEI PEDIG EZERNYI SZÍNRE FESTIK MINDEZT

FOTÓ: HORVÁTH IMRE

FOTÓ: HORVÁTH IMRE

Az Angara folyón komp biztosítja az átkelést, s itt épült ki Lisztvjanka. Ide Irkutszkból aszfaltút vezet (ami a tópartot elérve véget is ér), s a 60 km-re fekvő, 600 ezres város sajátos pezsgést ad a falunak – sőt, költői túlzással még „bajkáli Siófoknak” is nevezhetnénk.

VADKELETI VALÓSÁG

Vlagyivosztozok irányából érkezve Ulan-Udénál célszerű leszállni a transzszibériai vasútról. Nemcsak azért, mert burját buddhista kolostorokat látogathatunk, a főterén pedig a világ legnagyobb Lenin-fejét szemlélhetjük, hanem innen viszonylag gyorsan elérhető a Bajkál déli partja. A burját fővárostól szibériai viszonylatban „leugrásnyi” távolságra (150 km-re) fekszik Gremjacszk, mely a homokos tópart jóvoltából komoly lokális hírnévnek örvend – nevezhetnénk akár bajkál Riviérának is. (Ha még nem jártunk ott.) A tó környékén megszokott földutas-vegyesboltos településkép fogad, bár a klasszikus formában megmaradt szibériai faházak feledtetni tudják a világvége-hangulatot. A tópartra kiérve kitágul a horizont ... és az elképzelt, kellemes halsütődék, nyugágyak és vendégcsalogató talponálók, no meg nyaraló oroszok helyett egy időtlenséget árasztó, elhagyatott „tengerpart” tárul elénk. (A nyári „főszezonban” is.) Az utcákon sétálgató helyi gyerekek álmétkodva mérik végig a messziről jött látogatót, maguk sem értve, hogy mi dolga lehet errefelé egy idegennek.

FOTÓ: NÁNAY MIHÁLY

FOTÓ: NÁNAY MIHÁLY

FOTÓ: FEJES ISTVÁN

TRADÍCIÓ ÉS VALÓSÁG

A TÓ PARTJÁN FEKVŐ FALVAK HÁZAI (ITT ÉPPEM GREMJACSZKBAN) AZ IDŐK FOLYAMÁN IS MEGŐRIZZÉK EREDETI MEGJELÉNÉSÜKET

Úti célunk Szeverobajkalszk, ám már egy megállóval hamarabb, Goudzsekitnél leszállunk, hiszen ez a szibériai léptékkal mérve messze földön híres termálfürdő helyszíne.

LENIN-FEJ

ULAN-UDÉBAN, A BURJÁTOK FŐVÁROSÁBAN TALÁLJUK A VILÁG LEGNAGYOBB LENIN-FEJÉT. EGÉSZ ALAKOS ALKOTÁS HELYETT ITT ENNYI ÁBRÁZOLJA A SZOVJETUNIÓ ELSŐ VEZETŐJÉT

GARÁZSSOR

SZEVEROBAJKALSZK VÁROSSZÉLI GARÁZSSORA LÁTHATÓAN MINDENFÉLE ÉPÍTÉSI KONCEPCIÓT NÉLKÜLÖZ

ÉSZAKI ÚTKERESÉS

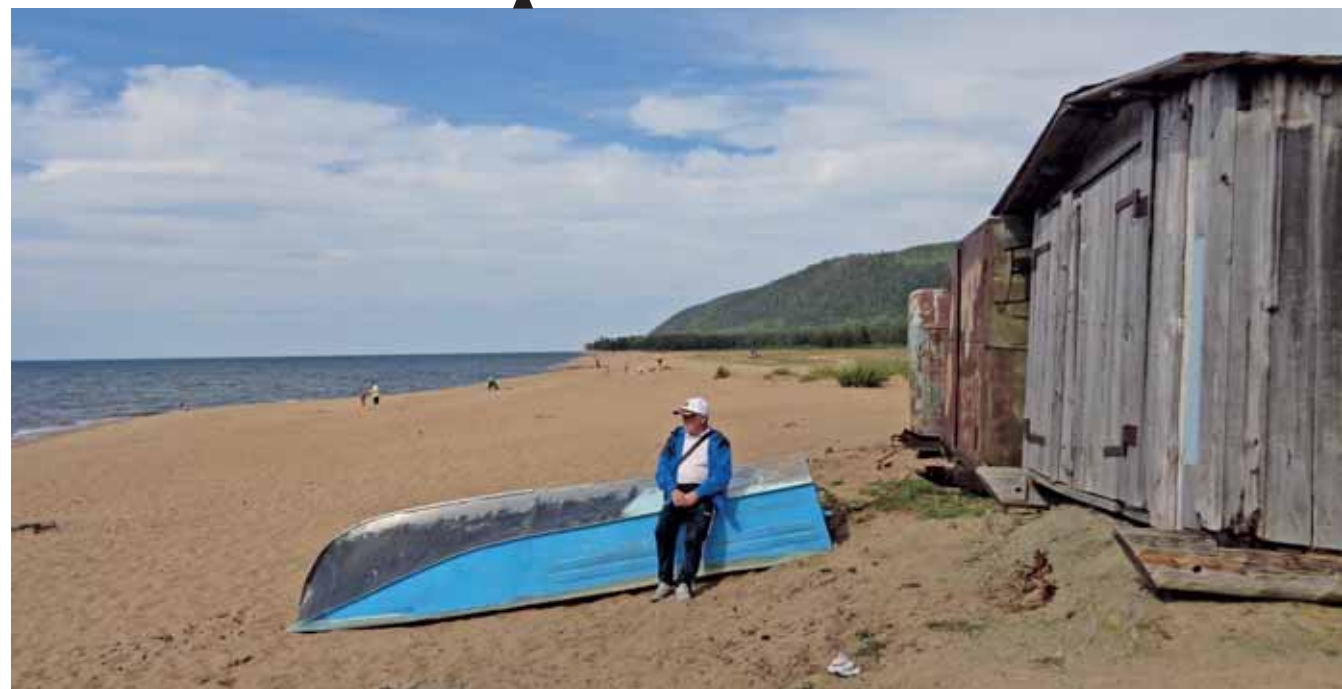
A tó északi partja nehezebben megközelíthető célpont, hiszen a transzszibériai vasút délről kerüli meg a Bajkált – épp ezért még a déli partokhoz képest is jóval elhagyatottabb. Ennek megfelelően egy szinttel feljebb (északabbra) kell lépni és rátérni a Bajkál–Amur vasútvonalra (BAM). Úti célunk Szeverobajkalszk, ám már egy megállóval hamarabb,

Goudzsekitnél leszállunk, hiszen ez a szibériai léptékkal mérve messze földön híres termálfürdő helyszíne. Már előre élvezzük a szibériai fátadalmak kipihenéséhez vezető forró vizes lebegést, ám úti célunk jelentőségét illetően rosszat sejtet, hogy a vonatunk mindkét irányban messze túllóg az állomáson, ráadásul, amint leszálláshoz készülődünk, az utasok felől is szána-

kozó tekintetek villannak... Miután a vonat elmegy, a térélmény teljes lesz, semmi sem zárja el a panorámát. Az állomás környékén nem látjuk nyomát lakott településnek. A környező tajgában elindulva végül fél óra múlva rálelünk egy tanyára, de hol van a csillogó termál? Az egyik ház hátsó udvarán aztán rálelünk a két, 3x3 méteres medencére: a rendszerben épp egy helyi úr kúrálja a ránézésre meglehetősen komolyan tűnő bőrbetegségét.

BAJKÁLI RIVIÉRA

GREMJACSZKBAN HOMOKOS STRAND VÁRJA AZ ERRE TÉVEDT UTAZÓT. AZ INFRASTRUKTÚRA KIÉPÍTÉSE (SAJNOS VAGY SZERENCSERE, EZ NÉZŐPONT KÉRDÉSE) MÉG VÁRAT MAGÁRA, ÍGY A LEGJOBB HELYEKEN SEM TALÁLKOZUNK NAGY TÖMEGEKKEL

FOTÓ: NÁNAY MIHÁLY

FOTÓ: HORVÁTH IMRE

JÉGSZTRÁDA

A BAJKÁL JEGÉN JÓL LEHET KÖZLEKEDNI. AKAD, AKI GÉPKOCSIVAL, MÁ S LÉGPÁRNÁS JÁRMŰVEL VÁG NEKI. DE A KALANDOSABB MEGOLDÁSRA VÁGYÓK GYALOG VAGY KERÉKPÁRRAL RÓJÁK A SÍKOT

JÉGBE FAGYOTT GÁZOK

EZÉRT UTAZTAM ÁT 7 IDŐZÓNÁT. A RÉTEGESEN MEGFAGYÓ VÍZ CSAPDÁBA ZÁRJA A FELEMELKEDŐ, SZIVÁRGÓ GÁZOKAT. A JÉG ALJÁN ÖSSZEGYŰLŐ BUBORÉKOKAT HELYBEN TARTJA AZ ALULRÓL KIÁLLAKULÓ, KÖVETKEZŐ FAGYOTT RÉTEG, ÉS AHOGY EZ ISMÉTLŐDIK, ÚGY JÖNNEK LÉTRE E SZÉPSÉGES, EMELETES ALAKZATOK

FOTÓ: NIKSZ GYULA

A BAJKÁL-TÓ ADATOKBAN**HOSSZA:** 636 KM**SZÉLESSÉGE (ÁTLAG):** 48 KM**SZÉLESSÉGE (MAXIMUM):** 79 KM**MÉLYSÉGE:** 1637 M**A TÓFENÉK MÉLYSÉGE A TENGERSZINT ALATT:** 1181 M**ÁTLAGOS MÉLYSÉGE:** 730 M**TERÜLETE:** 31 500 KM²**VÍZMENNYSÉGE:** 23 600 KM³**LEGNAGYOBB SZIGET:** OLHON-SZIGET – 730 KM²**ÁTLÁTSZÓSÁGA:** 40-42 M

A BAM-állomáshoz visszatérve – megküzdve a méltán híres tajgai szúnyogok hadával –, a fenséges tajgai csendben elgondolkodunk, hogy vajon van-e más lehetőség Szibéria nagyjából közepéről egyéb módon hazatérni, ha véletlenül szünetelne a vasúti közlekedés...

Szeverobajkalszk városa nevéhez méltóan („Észak-Bajkálváros”) – Nyizsnyeangarszk mellett – a Bajkál északi központja. Szibériában járva hamar megszokhatjuk a szovjet típusú új városok látképét az óriási főterekkel, Sztálin-barokk középületekkel, Lenin-szobrokkal, látványos vasútállomásokkal és lehangoló lakótelep-rengetegekkel, ám Szeverobajkalszk még Szibériában is különkategoria. 1974 előtt itt tényleg a háborítatlan tagja húzódott, és csak a BAM befejezésének megvalósításakor döntöttek úgy, hogy az építők számára egy települést kell létrehozni. Elsőként a Komszomol tagjai érkeztek ide, és sátortábor alakítottak ki, majd fokozatosan építették föl a települést, aminek legrégebbi épületei is csak 40 évesek. A város

„A Bajkál csodálatos. Nemhiába nevezik a szibériaiak tó helyett tengernek. Vize olyan átlátszó, mint a levegő, színe szemet pihentető, leheletfinom türkiz. Partjai hegyesek, erdősök.”

MÁRCIUS KÖZEPÉN A BIATORBÁGYI FOTÓKLUB NÉGY TAGJA (HORVÁTH IMRE, KASZÁS GERGŐ, NIKSZ GYULA ÉS RÁCZ PÉTER) A BAJKÁL-TAVI OLHON-SZIGETET ÉS KÖRNYÉKÉT VÁLASZTotta FOTÓS ÚTI CÉLNAK. A TÉLI FELVÉTELEK E TÚRÁN KÉSZÜLTEK

NÁNAY MIHÁLY
FÖLDRAJZ-TÖRTÉNELEM TANÁR, A TÖRTÉNELEM-OKTATÓK SZAKMAI EGYESÜLETÉNEK ELNÖKE

MIEHLE DÁNIEL
TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉS- FEJLESZTŐ GEOGRÁFUS-KÉNT VÉGZETT, A BKK MOL BUBI PROJEKTVEZETŐJE

minden pontját mérnökök tervezték, ráadásul a földrengésveszélyre figyelve, csak 4-5 emeletes és megerősített szerkezetű panelházak épültek a belső részekben. A külvárosban azonban sok helyütt még most is bódékat, konténereket látni – az alapításkörnyéki időkre emlékeztetve.

A Szeverobajkalszk környéki Bajkalszkoje vízszint reményt ad Bajkál-romantika-keresésünknek. Itt húzódik a Nagy-Bajkál-túraút talán legszebb szakasza: a tó földe magasodó sziklaszirtekkel, gyönyörű panorámával. Ezt a rövid részt végigjárva valóban átélhetjük azt a misztikumot, amit még itthon, a régi útleírásokat olvasgatva sejtettünk. Vagy ahogy Csehov írta: „A Bajkál csodálatos. Nemhiába nevezik a szibériaiak tó helyett tengernek. Vize olyan átlátszó, mint a levegő, színe szemet pihentető, leheletfinom türkiz. Partjai hegyesek, erdősök.”

A Szeverobajkalszk környéki Bajkalszkoje vízszint reményt ad Bajkál-romantika-keresésünknek.

▷ SZÖVEG: ANCSIN GERGELY

VILÁGREKORD!

FELIX SALTENTŐL KARAPANCSÁIG, AVAGY A HATALMAS TRÓFEÁK TÖRTÉNETE

Már számtalanszor ütköztem a gyanút keltő megérzésbe, hogy az egyébként művelt, tájékozott, főleg fővárosi beszélgetőpartnerem nincs tisztában azzal, hogy az „őzike” megnőve nem válik szarvassá. Sőt, arról sincs fogalma, hogy a hazai erdőkben egyáltalán milyen állatok élnek... Kik és hogyan foglalkoznak, gazdálkodnak velük, éppenséggel milyen hagyományai, szereplői és eredményei vannak a magyar vadgazdálkodásnak? Amikor a beszélgetés további részében ez maximálisan igazolódik, az okok keresése közben többnyire valahogy eljutunk a Bambi-sztorihoz. És a diskurzus lezárul azzal, hogy nem kedveli a vadászokat, és egyáltalán nem érti, miért is van szükség minderre. Az meg végképp megdöbbentő, hogy valahol egy lapra kerülhet Nicolae Ceaușescu egy Habsburg-leszármazottal, aztán Todor Zsivkov, a bolgár kommunista vezér, vagy a közelmúltban elhunyt osztrák politikus, Jörg Haider és Kádár János

BAMBI „BÜNE”

Bambit Felix Saltennek köszönhetjük, aki Siegmund Salzmann néven 1869-ben Pesten született. 1923-ban jelent meg leghíresebb munkája, a Bambi – az olasz bambino, bambina, azaz gyermek szó rövidült változatából származtatva. A korabeli kiadások némelyikének borítóján már feltűnnek szarvasok, holott az eredeti történetben szó sincs róluk: a dráma főszereplői őzek. Vélhetőleg az angol fordításban jelent meg a szarvas – elindítva ezzel egy generációkon átívelő tudatlanságlavinát. A német köznyelvben ugyanis az őzet és a szarvast is ugyanazzal a szóval, a Hirsch-sel jelölik, aminek az angol köznyelvi megfelelője a szintén e két fajra használt deer.

Egy szofisztikáltabb nyelvi környezetben elkülönül a két faj, de ne felejtjük: ez egy gyermekeknek szánt regény! Lám, mennyi minden múlhat a fordító egyéb ismeretein!

A sok kiadást megélt angol fordítást maga Thomas Mann ajánlotta a rajzfilmkészítő Walt Disney figyelmébe: a Bambi végül 1942-ben került a mozikba (s Magyarországon – hipp-hopp – 1961-ben már debütált is). E rajzfilmben tűnik fel a történet cukormáz, rózsaszín ködbe burkolózó verzója, melyet a világon szinte mindenki ismer, és súlyos forrása a jól ismert pánvilági tévedésnek, táptalaja a hamis elképzeléseknek, sztereotípiáknak.

A LIBICKOZMA MELLETTI ERDŐ

A VÍZFOLTHOZ KÖZELI, KIS TISZTÁS MELLETT LŐTTE WERNER PETZNIK NYUGATNÉMET VENDÉGVADÁSZ A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MÁSODIK EMBERÉNEK, NÉMETH KÁROLYNAK SZÁNT BIKÁT. A BELPOLITIKAI VIHART KAVARÓ ESEMÉNY, A „GYÓTAI BIKÁ” ELEJTÉSÉNEK HELYÉT EMLÉKKŐ JELZI

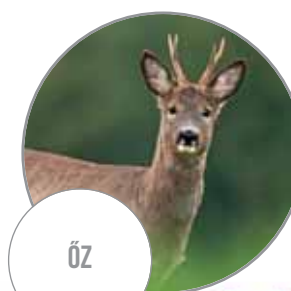
FELIX SALTEN
A PESTEN SZÜLETETT ÍRÓNAK
KÖSZÖNHETJÜK A VILÁGHÍRŰ BAMBI-
TÖRTÉNETET

A német köznyelvben ugyanis az őzet és a szarvast is ugyanazzal a szóval, a Hirsch-sel jelölik, aminek az angol köznyelvi megfelelője a szintén e két fajra használt deer.

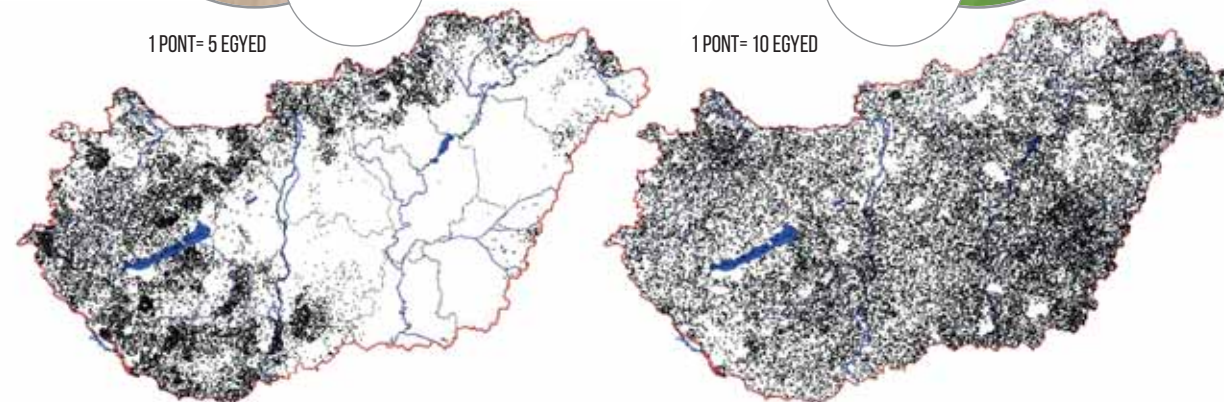
SZARVAS

1 PONT = 5 EGYED

ŐZ

1 PONT = 10 EGYED

FORRÁS: ORSZÁGOS VADGAZDÁLKODÁSI ADATTÁR, SZIE – VADVILÁGMEGŐRZÉSI INTÉZET, GÖDÖLLŐ, FOTÓ: PIM LEIJEN ÉS MARTIN PROCHAZKACZ (SHUTTERSTOCK)

EGY KIS FAJISMERET

A hazánkban egyaránt őshonos európai gímszarvas (*Cervus elaphus*) és az európai őz (*Capreolus capreolus*) nem összekeverendő! A szarvas és az őz két külön faj: persze rokonai egymásnak, mindkettő az 55 fajt összefogó szarvasfélék családjába tartozik.

A szarvas alapvetően közösségalkotó állat: ritkán látható egyedül, csak az öregebb bikák róják magányosan az erdőket. Hímjét bikának, nőstényét tehénnek hívják, kicsinye – nemétől függően – bika- vagy ünőborjú. A bika hossza 175–250 cm, marmagassága 100–150 cm, testtömege 160–300 kg. Csordáját helyesen rudlinak kell nevezni. Agancsát minden évben tél végén, kora tavasszal elhullajtja, és őszre a bögésre, azaz a párzás idejére – mely egyben a vadászidény kezdete is – újat növeszt.

Az őz nem alkot szociális hálózattal rendelkező rudlit, de szintén ritkán látni egyedül. Hímje a bak, nősténye a suta, kicsinye a gida. A bak és a suta – testméreteit tekintve – nem tér el jelentősen egymástól. Az őz testhossza 95–140 cm, farka nagyon rövid, mindössze néhány centiméter, tömege Közép-Európában 15–30 kg, Kelet-Európában és Szibériában viszont jóval több is lehet (50 kg-ig).

A szarvasfélék az Antarktisz kivételével valamennyi kontinensen megtalálhatóak, és elképesztően változatosak. Ám egy vonás közös bennük: a csontszövet alkotta agancs, mely a vadászó emberi kultúrákkal való találkozásukkor elég hamar áhított trófeává vált. Persze kivétel itt is van: a víziőz (*Hydropotes inermis*). E faj jól rávilágít az elnevezések kuszaságára, hiszen a víziőz egy szarv nélküli szarvas, nevében mégis őz. Agancs nélküli ugyan, ám jókora, agyarszerű fog nő a felső állkapcsából...

A szarvas és az őz két külön faj, persze rokonai egymásnak. A szarvas alapvetően közösségalkotó állat, míg az őz nem alkot szociális hálózattal rendelkező rudlit.

FOTÓ: DIMÉNY ANDRÁS/KEPSZERKESZTŐSÉG

A TRÓFEÁRÓL

Mély és távoli gyökerű, győzelmi jelkép. A trófea jelképezi és rejt magában a vadász számára a vadászatot, a zsákmányszerzést. A régi korok emberének élete azoktól az állatoktól függött, amiket lemészárolt – amiket a legjobban becsült. Ez az ellentmondás és a zsákmányszerzés misztikuma a kezdetektől a szakralitás felé terelte a vadászatot: egyszerre jelentette a tisztelet kifejezését az életét a közösségért adó vad és a létét a csoport többi tagjáért kockáztató vadász iránt – aki akkoriban nem egy esetben életét veszítette, vagy súlyosan megsérült egy-egy vadászat alkalmával.

A trófea gyakorlati jelentősége a természetes szelekcióban keresendő. A legszebb, legnagyobb trófeájú vad megszerzése számított a legdicsebbnek, mivel az volt a legéleterősebb, legnehezebben elejthető. Ráadásul a sikeres vadászat nem kizárólag fizikai erőt kívánt. Kiváló megfigyelőkészséget, aprólékos hely- és állatismeretet, gyors, hatékony rögtönzést is igényelt. A vad elejtője annak erejét és ügyességét „tudhatta magáénak” – kivíva ezzel a közösség és különösen annak hölgytagjai elismerését, egyszersmind megkönnyítve saját reprodukciós törekvéseit.

Napjainkban a trófea – túl annak jelképes mivoltán – a vadgazdálkodó számára az állatok állapotának jelzője, másrészt az elejtő vadász és a vadat biztosító vadgazdálkodó közötti pénzügyi elszámolás alapját is jelentheti. Persze sok esetben az elejtett vadnak nincs trófeája – pl. süldő malac, szarvasborjú esetén. Ugyanakkor a tágabb értelmű trófea nemcsak az állat agancsos feje, hanem más része is lehet. A szarvastehenek esetében a gyöngyfog, a szalonkánál annak ecset-, illetve zsírzótolla, de a borz- vagy rókaoponyá is. Itthon a gímszarvas a legnagyobb becsben tartott trófeás nagyvad, mellette a vadászható trófeás nagyvadaink: a dámvad, az őz, a muflon és a vaddisznó.

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM TRÓFEATERME

AZ ÁLLANDÓ VADÁSZATI KIÁLLÍTÁS ÉKKÖVEIKÉNT KERÜLNEK IDE A REKORDER HAZAI TRÓFEÁK. HA EGY SZERENCÉS VADÁSZ VILÁGELSŐ TRÓFEÁT ZSÁKMÁNYOL, AKKOR ANNAK CSAK A MÁSOLATÁT VIHETI MAGÁVAL, AM NEVE A „HALHATATLAN VADÁSZOK” KÖZÉ KERÜL. AZ EREDETI TRÓFEA NEMZETI KINCSE, DE PERSZE AZ ELEJTÉSÉRT KISZÁMLÁZOTT REKORDÖSSZEGET A VADÁSZNAK KELL KIFIZETNIE

Napjainkban a trófea a vadgazdálkodó számára az állatok állapotának jelzője, másrészt az elejtő vadász és a vadat biztosító vadgazdálkodó közötti pénzügyi elszámolás alapját is jelentheti.

FOTÓ: DIMÉNY ANDRÁS/KEPSZERKESZTŐSÉG

AMI MÉGSINCS ITT

A „HAHÓTI BIKA”: 1985-BEN EJTETTE EL ROBERT MORTON LEE AMERIKAI VADÁSZ. A TRÓFEA 17,4 KG-OT NYOMOTT, AMI AZÓTA IS A LEGNAGYOBB TÖMEGŰ MAGYAR AGANCS. NEMZETKÖZI ZSÚRI SOSEM PONTOTTA, A VADÁSZ VILLÁMGYORSAN ELVITTE AZ ORSZÁGBÓL, AMIG MÉG TEHETTE... DE SOK, NAGY AGANCS VÉGZI VÉGŰL PADLÁSOKON POROSODVA, MERT AZ ELEJTÉS KÉTES MÓDON ZA JLOTT, IGY HIVATALOS BÍRÁLAT SEM VOLT

A 2016 tavaszán becsült hazai gímszarvaslétszám kb. 100 ezer darab volt (1960-ban mintegy 17 ezer!), ám a kilőtt 55 ezer példány ellenére az egy évvel későbbi létszám 1500-zal többnek adódott.

KIK GAZDÁLKODNAK A VADDAL, ÉS HOGYAN KERÜL TERÍTÉKRE?

Magyarországon a vadászati jog a földtulajdonost illeti, tehát a földtulajdonból ered, és ezt a joggal rendelkező köteles érvényre juttatni – vagyis, ahol lehet vadászni, ott kötelező is! A vadászati jogot hazánkban általában haszonbérlet útján főleg vadász-társaságok, valamint állami erdő- és vadgazdálkodási cégek gyakorolják. Tehát nem feltétlenül a földtulajdonos vadászik a saját területén.

De miért kötelező vadászni? – merül fel a többségben nyomban a kérdés. A legfontosabb gyakorlati ok az állomány szabályozás. A 2016 tavaszán becsült hazai gímszarvaslétszám kb. 100 ezer darab volt (1960-ban mintegy 17 ezer!), ám a kilőtt 55 ezer példány ellenére az egy évvel későbbi létszám 1500-zal többnek adódott. Az őzek esetében pedig még ennél is jelentősebb a növekedés (a hazai állomány nagyjából 360 ezres).

A vadászható állatoknak élőhelye, vízre és táplálékra van szüksége. Ha nem találják meg a saját élőhelyükön, akkor elveszik máshonnan, mint ahogy ezt főleg a vaddisznó esetében egyre gyakrabban tapasztalhatjuk. És itt az ember és állat érdekei egymásnak feszülnek, ezen a vékony pengeélen táncol a vadgazdálkodás. Vagyis a zsákmányszerzési funkciót felváltva, mára az állomány szabályozó szerep lett a legfontosabb – legalábbis az európai kultúrkörben.

A mennyiséget előterbe helyező tevékenység mellett azonban ugyanolyan alapvető a minőségi szempontú beavatkozás is: egy adott területen élő vadállománynak nemcsak a létszáma, de kora, faji, nemi összetétele és genetikai rátermettsége is lényeges.

E tulajdonságokat alapvetően hatékonyan szabályozná a környezet, de a fennálló, emberközpontú és ember által átalakított rendszerben közbe kell avatkoznunk! Elsősorban pedig azért, mert a szabályozásra kényszerített környezetben olyan egyedek is szaporodnak, amelyek alapesetben nem tudnának, így mivel reprodukcióvá váltak, gyengítik a saját fajuk, populációjuk pozícióját.

TRÓFEABÍRÁLAT

A jelenleg használatos nemzetközi pontozási rendszer kifejlesztéséhez az objektív minőség meghatározásának igénye vezetett. A trófea különböző mennyiségi és esztétikai mutatói (tömeg, agancsos trófea esetén az ágak száma, hossza, színe, külalakja stb.) egy egyenletbe illesztve pontszámot adnak eredményül. Ez alkalmas ad a trófeák minőségének meghatározására és összehasonlítására.

Bírálatosági szempontból kétféle trófea létezik: értékelhető és nem értékelhető. Az értékelhető az, amire létezik hivatalos bírálati módszertan és pontrendszer. Értékelhető trófeás vadjaink: a gímszarvas (koponya agancssal), a dämvad (koponya agancssal), az őz (koponya agancssal), a muflon (koponya mufloncsigával), a vaddisznó (az alsó és felső kipreparált agyarak, 2-2 db), a róka (koponya) és a borz (koponya).

A nemzetközi trófeabírálat kidolgozásában hazánk elvülhetetlen érdemeket szerzett. A szarvasagancsok bírálati képletét a 20. század első felében Nadler Herbert dolgozta ki. Később többször is módosították, majd 1954-ben a düsseldorfi kiállításon véglegesítették, és nemzetközi bírálati képletté nyilvánították. Ekkoriban majdnem minden vadászható vadfajra nemzetközi bírálati képletet állapítottak meg, melyeket kisebb változtatásokkal azóta is használnak.

FOTÓ: TUBA ZOLTÁN/KÉPSZERKESZTŐSÉG

A trófea különböző mennyiségi és esztétikai mutatói (tömeg, agancsos trófea esetén az ágak száma, hossza, színe, külalakja stb.) egy egyenletbe illesztve pontszámot adnak eredményül.

KINT FELEJTETT, RÉGI TÁBLA

JÓ 40 ÉVIG ITT MŰKÖDÖTT A BIZOTTSÁG. A TÁBLA NEM A KELETNÉMET BAJTÁRSÁK MIATT KÉTNYELVŰ... A RENDSZERNEK A 60-70-ES ÉVEKBEN ÉGETŐ SZÜKSÉGE VOLT A NYUGATI KEMÉNY VALUTÁRA ÉS A BARÁTI KAPCSOLATOKRA. ENNEK HATÉKONY BESZERZÉSI ESZKÖZE VOLT A VADÁSZAT

FÉL ÉVSZÁZAD REMEKEI

ÉV	ORSZÁG	TELEPÜLÉS	ELEJTŐ	SÚLY (KG)	PONTSZÁM
1968	MAGYARORSZÁG	GAMÁS	ERNEST JOACHIM SCHAUSBERGER	14,7	251,16
1970	MAGYARORSZÁG	LENTI	MARION SCHUSTER	12,45	251,83
1972	MAGYARORSZÁG	LENTI	PAUL RIEGEL	13,40	252,98
1975	BULGÁRIA	IRI CHISAR	TODOR ZSIVKOV	14,99	253,62
1978	BULGÁRIA	IRI CHISAR	TODOR ZSIVKOV	14,56	256,78
1980	ROMÁNIA	VRÁNCSA MEGYE	NICOLAE CEAUȘESCU		261,25
1981	MAGYARORSZÁG	PUSZTAKOVÁCSI	WERNER PETZNIK	14,0	269,89
1986	MAGYARORSZÁG	KARAPANCSA			271,00
1988	BULGÁRIA	SILISTRI	CH. IVANOV	16,2	273,6 (1990)
2005	BULGÁRIA	ETROPOLI	BÁRÓ E. VON GEMMINGEN-HORNBERG	17,5	278,03

Trófeasúly	Ár (Ft)	+ Ár /10 g (Ft)
csapos bika	58 000	–
2,99 kg-ig	145 000	–
3,00–3,99 kg-ig	215 000	–
4,00–4,99 kg-ig	267 000	–
5,00–5,49 kg-ig	290 000	+1160
5,50–5,99 kg-ig	348 000	+1340
6,00–6,49 kg-ig	415 000	+2140
6,50–6,99 kg-ig	522 000	+2260
7,00–7,49 kg-ig	635 000	+2500
7,50–7,99 kg-ig	760 000	+2600
8,00–8,49 kg-ig	890 000	+2800
8,50–8,99 kg-ig	1 030 000	+3000
9,00–9,49 kg-ig	1 180 000	+4200
9,50–9,99 kg-ig	1 390 000	+6400
10,00–10,49 kg-ig	1 710 000	+8700
10,50–10,99 kg-ig	2 145 000	+11 600
11,00 kg-tól	2 725 000	+13 000

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI ÁRLISTA

Trófeasúly	Ár (euró)	+ Ár /10 g (euró)
3,50 kg-ig	300	–
3,51 kg-tól	700	–
5,00 kg-tól	1 000	+6
6,00 kg-tól	1 600	+8,5
7,00 kg-tól	2 450	9,5
8,00 kg-tól	3 400	+13,5
9,00 kg-tól	4 750	+22
10,00 kg-tól	6 950	+32
10,50 kg-tól	8 550	+45
11,00 kg-tól	11 300	+60

DÉL-DUNÁNTÜLI ÁRLISTA

A TRÓFEA ÉRTÉKÉT AZ AGANCS ADJA

A GÍMSZARVAS MINDEN ÉVBEN ÚJ AGANCSPÁRT NÖVESZT. NEM KIS TELJESÍTMÉNY ÉVENTE EGYSZER SEBEBB ÉS NAGYOBB CSONTTÖMEGET FELEPÍTENI. AZ „ÉRETT BIKÁT” – VADGAZDÁLKODÁSI ÉRDEKBŐL – ÉLETE DELÉN LÖVIKI. A GÍMSZARVASBIKÁK ELEJTÉSI ÁRA ORSZÁGRÉSZENKÉNT ÉS ÉVENTE VÁLTOZIK, ÉS A FIZETENDŐ ÖSSZEGET BIZONYOS AGANCSTÖMEG FŐLÖTT A TRÓFEA GRAMMJAI ALAPJÁN MÉRİK. FIZETNI KELL A SEBZÉSÉRT IS (ÁLTALÁBAN A HIVATÁSOS VADÁSZKÍSÉRŐ ÁLTAL BECSÜLT TRÓFEASÚLYNAK MEGFELELŐ ÁR FELÉT)

A VADÁSZATI ÁRAK ERŐSEN TÜKRÖZIK A VADÁSZTERÜLETEK VONZEREJÉT, AMI A MEGSZERZETHETŐ TRÓFEÁK KIVÁLÓSÁGÁTÓL FÜGG. EZT MUTATJA EGY ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI ÉS A DÉL-DUNÁNTÜLRŐL SZÁRMAZÓ IDEI ÁRLISTA. A NEHÉZ AGANCSOKNÁL MÁR IGEN JELENTŐS LEHET AZ ÁRKÜLÖNBSÉG

Az első hazai trófeakiállítás 1871-ben rendezték a budapesti Lovardában, majd ezt követően évente volt trófeabemutató. Ugyanakkor a II. világháborút követően csupán egy igazán nagy seregszemlére került sor – ez volt az óriási sikert arató 1971-es Vadászati Világkiállítás.

1970-től rendelet írja elő az összes elejtett és elhullott, tehát megdöglött állaton lévő gím-, däm- és őztrófea, mufloncsiga és 12 cm-nél hosszabb vadkanagyar kötelező bírálatbizottsági bemutatását, a trófeabírálati adatokat pedig az Országos Vadgazdálkodási Adattár gyűjti.

FOTÓ: TUBA ZOLTÁN/KÉPSZERKESZTŐSÉG

ELSŐ AZ ELSŐK KÖZÖTT

A szálkai Reinspach János 1891 szeptemberében szülőfalujában ejtette el a világ máig leghíresebb gímszarvasbikáját. Ez volt az első hivatalos világrekorder-trófea, és évtizedekig nem volt nagyobb nála.

Szálka község vadászati jogának 1890-es árverésén a helyi gazdák szövetkeztek az addig ezt szokásjogon bérlő Montenuovo Alfréd herceg főerdésze, Mayer Károly ellen, és a korábbi 30,6 forintos bérösszeget 271 forintra verték fel. Minthogy pedig Mayer megállt 270 forintnál, a területen új társaság alakulhatott – amibe persze az uradalmi erdősz nem nyugodott bele.

1891 szeptemberében Reinspach János vadász egész éjjel az uradalmi erdőhöz közel ásott lesgödörben ült, és kitartóan várakozott. Hajnalban néhány tehén társaságában két bika bukkant fel. Pontosan lőtt, a megcélzott vad helyben maradt. A hatalmas bikát lovas kocsihoz hozták a faluba, és nagy csodálat övezte. A hír hamar eljutott a főerdészhez is, aki – látván a hatalmas trófeát – elhatározta, hogy némi fájdalomt enyhítő bosszúállás gyanánt megszerzi. Végül 15 Ft-ért vásárolta meg az agancsot. A súlya ekkor kis koponyával

Az 1896-os millenniumi Budapesten rendezett kiállításon nagyérremmel tüntették ki, 1910-ben Bécsben világrekorder-minősítést kapott, és egészen 1937-ig az első helyen állt, bár kétszer is majdnem leszorították a trónról!

ELSŐ AZ ELSŐK KÖZÖTT

A „SZÁLKAI BIKÁ” NYITOTTA A 20. SZÁZADI MAGYAR VILÁGREKORDER BIKÁK SORÁT. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT SZÁMOS VADGAZDÁLKODÁSI RÉSZÜZEM MŰKÖDÖTT AZ AKKORI URADALMAKBAN. ILYEN VOLT AZ ORMÁNSÁGI DRASKOVICH-URADALOM IS, AHOL A GRÓF DRASKOVICH IVÁNHOZ KÖTHETŐ TUDATOS SELEJTÉZÉS A TENGERENTÚLRA IS ELVITTE A HELYI BIKÁK HÍRÉT. A TÖRTÉNELEM VIHARAI ELLENÉRE AZ „ORMÁNSÁGI BIKÁ” MA IS FOGALOM

mérve 13,65 kg-ot nyomott, s 1896-ig volt Mayeré. Ezt követően – mint a szálkai erdőben egy orvvadász által elejtett bika trófeáját – Montenuovo hercegének adta el.

Az 1896-os millenniumi Budapesten rendezett kiállításon nagyérremmel tüntették ki, 1910-ben Bécsben világrekorder-minősítést kapott, és egészen 1937-ig az első helyen állt, bár kétszer is majdnem leszorították a trónról! Először az 1930-as lipcsei kiállításon, ahol a nála lényegesen gyengébb, a Kelemen-havasokban elejtett bika előzte meg. Ennek oka az akkor közkeletű tévhit volt, hogy vadász lőtte – emiatt törölni akarták a ranglistáról. Ám végül kivizsgálták az esetet, és maradt a világrekorder. A berlini világkiállításon ismét szabálytalanul próbálták a második helyre szorítani. A trónkövetelő trófea ugyanis egy fából faragott szarvasra volt rögzítve, és a tulajdonosa nem engedte leszerelni, így más rendszerben kellett leponozni. Ám a szabályzat egyértelműen fogalmaz: ha egy trófeának valamelyik mérete bármely okból nem vizsgálható, azt nem lehet elbírálni. Végül itt is a szabályok alapján dőlt el a verseny, és a szálkai bika győzött.

A mai nemzetközi pontozási rendszerben 243,90 pontot kapott, s ma a Mezőgazdasági Múzeum állandó vadászati kiállításán tekinthető meg, ugyanahol sok, nagy hírű trófea: a nagy rekordereknek ugyanis csak a másolatát viheti magával az elejtő, az eredeti pedig nemzeti kincsnek a Magyar Állam tulajdonát képezi.

CEAUȘESCU BIKÁJA

A Kárpátok géniusza, a már-már hajtóvadászba hajló üldözésben elfogott és kivégzett román diktátor, Nicolae Ceaușescu is elszánt vadász volt. Az általa később elejtett világrekorder bikát 1977-ben jelentette először az Erdőfelügyelőség a bukaresti vezetőségnek. Ceaușescu akkor éppen Pruhovában vadászott, de azonnal úgy döntött, hogy Sovejára jön, és megpróbálja puskavégre kapni az agancsost, de nem sikerült. Egy évvel később se járt szerencsével, sőt az 1979. esztendőben sem, az pedig, hogy más löje le az állatot, szóba se jöhetett. Beköszöntött 1980, és a szarvas egészségesen élte túl a telet, Ion Mărăștean – a helyi vadőr – pedig minden lépését követte. Elérkezett az ősz, és a diktátor munkalátogatásra Bákóba (Bacău) érkezett. Ion és a fia két nap és két éjjel nem hagyta el a lest, csak figyelték a bikát, nehogy valami malőr történjen. Ceaușescu a bika hírére azonnal indult. Mikor megérkezett a leshez, a vadőr mutatta, hogy a bika mélyen alszik. Ceaușescu fél órát várt, hogy a szarvas felébredjen, ám ezután Ion engedélyt kapott a szarvas felébresztésére. Az állat felállt, Ceaușescu pedig lőtt: a találat sikeres volt, a többi már történelem.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
ANCSIN GERGELY

TREND FM
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Ceaușescu Sovejára jött, hogy megpróbálja puskavégre kapni az agancsost, de nem sikerült. Egy évvel később se járt szerencsével, sőt az 1979. esztendőben sem, az pedig, hogy más löje le az állatot, szóba se jöhetett.

EGY ELSŐ ŐZBAK, AMELY SOHASEM GYŐZÖTT

A román államfő nevéhez fűződik még egy történet, ahol a politika jócskán beleszólt a vadgazdálkodásba – elvéve mástól a világrekord-címet. (Egész pontosan meg sem adva azt neki.) 1975-ben Paul Riegel német vendégvadász Jászkiséren kapitális őzbakot zsákmányolt, melyet az előzetes bírálaton 227,55 pontra értékelték. Lett is ebből komoly diplomáciai bonyodalom! Tudniillik az 1978-ban Bukarestben megrendezendő Nemzetközi Vadászati Kiállításon – a rangelsőség miatt – ez lett volna a körbecsodált trófea. Ám megengedhetetlen bűn lett volna második helyre szorítani a házigazda ország vezére által elejtett őzbak agancsát! A kiállítás magyar résztvevő nélküli bírálóbizottsága így 210,72 pontra „lehúzta” a jászsisági bakot. Ám itt még nem áll meg a történet: a világ nagyot fordult, 18 évvel később a Budapesti Naturexpo Nemzetközi Vadászati Kiállításon a trófeát újból elbírálták, és immáron 231,53 pontot ért el. Ám a sors fintora, hogy a jászsiséri bak végül mégsem lett világrekord, mivel időközben, 1983-ban Svédországban egy ennél is erősebb agancsú bakot ejtettek el, de a második hely azóta is megmaradt számára. A világranglistán a hazai bakok szép számmal szerepelnek, az első tízből öt magyarországi! Nem mellesleg a többi vadászható nagyvadunk trófeái terén is van mire büszkének lennünk! A világranglista-első dämvdát hazánkban lőtték a nyírségi gúthi erdőben, 2002-ben. Az első tíz helyezett dämtrófeából öt, az első 52-ből 32(!!) itthoni. Vaddisznóagyar terén sem állunk rosszul: a világelső szintén hazai: 2003-ban Budakeszin került terítékre.

Megengedhetetlen bűn lett volna második helyre szorítani a házigazda ország vezére által elejtett őzbak agancsát! A kiállítás magyar résztvevő nélküli bírálóbizottsága így 210,72 pontra „lehúzta” a jászsisági bakot.

A „JÁSZKISÉRI BAK”

AZ 1965-ÖS VILÁGREKORD „MARTONVÁSÁRI BAK” ISMERTEBB, DE AZ AZT KÖVETŐ JÁSZKISÉRI SORSA TÖRTÉNELMI SZEMPONTBÓL FELÜLMÚLHATATLAN...

A VILÁGELSŐ „GÚTHI DÁM”

A LEGTÖBB DÁM TOLNA MEGYÉBEN ÉL, DE SZÉP SZÁMMAL AKADNAK MÉG A VELENCEI-HEGYSÉGBEN, A BUDAI HEGYEKBE, A KISKUNSAGBAN ÉS A NYÍRSÉGBEN IS

ELVTÁRSI VADÁSZATOK

A PÁRT- ÉS ÁLLAMI VEZETŐK NEM VETETTÉK MEG (ÉS PERSZE SOKAN MA SEM KERÜLIK) A FÉNYÜZÉST, LAKOMÁKAT ÉS VADÁSZATOT. BÁR KÁDÁR JÁNOS CSAK A LEGTÖBBINAK HÓDOLT, DE KÖZBEN A KOR BARÁTI VILÁGÁNAK SZINTE MINDEN VEZETŐJE VADÁSZOTT HAZÁNKBAN: LEONYID BREZSNYEV MAGÁTÓL ÉRTETŐDŐEN, DE MÉG FIDEL CASTRO IS

NÉMETH KÁROLY NEM JÁRT SZERENCSEVEL

Kádárt kimondottan visszafogott és szerény vadásznak írták le, aki kimaradt a magyar vadászattörténet fekete foltját jelentő, botrányos elvtársi vadászatokból...

A különleges bikát először 1979-ben látták az Újvárfalvai Vadásztársaság területén, később hullott agancsait szerencsésen megtalálták a vadőrök – a jobb oldali elképesztő tömeget képviselt: 7,2 kg-ot nyomott a mérlegen! Ment a hír a megyei pártbizottságra, végül az MSZMP KB illetékeseihez. A hatalmas bikát természetesen Kádár Jánosnak ajánlották fel, ő azonban továbbadta a lehetőséget helyettesének, Németh Károlynak, aki azt nagy tisztelettel elfogadta, és élni is kívánt a lehetőséggel. Kádárt egyébként kimondottan visszafogott és szerény vadásznak írták le, aki kimaradt a magyar vadászattörténet fekete foltját jelentő, botrányos elvtársi vadászatokból (Pap János belügyminiszter, Veszprém megyei párttitkár vagy Czinege Lajos honvédelmi miniszter neve által „fémjelezve”...).

Az 1980-as idényben lezárták a környéket, még rendőröket és a Munkásőrséget is bevetették a siker érdekében, ám a ravasz bikának sikerült meglógnia. Az új év új reményekkel kecsegtette Németh elvtársat is, ahogy a vadászati idényben tiszteletét tette a somogyi erdő részben, de csak nem sikerült puszkavégre kapni az öreg bikát. Eközben a szomszédos Gyótai Vadásztársaság vadászházában négy nyugatnémet vadász várta a szerencsését, és lőn – Werner Petznik építész mérnök hatalmas bikát ejtett! A trófeakészítéskor döbbenet állt az eredmény láttán: a mérleg nyelve 16 kilogramm felett állt meg! Sápadtak az arcok, hisz pontosan tudták, ez bizony a párttitkár elvtársnak szánt bika. Óriási botrány kerekedett, Németh Károly tombolt és fenyegetőzött, hogy itt bizony fejek fognak hullni, sőt, magát a vadásztársaságot is fel akarta oszlatni. A vihart maga Kádár elvtárs csitította el, mondván, annyi baj legyen, legalább öregbíti a magyar bikák jó hírnevét a tőkés Nyugaton is (kőkemény valutáért).

AZ ELEJTÉS HELYE

AZ EMLÉKKŐ OTT ÁLL, AHOZ A VILÁGREKORD „GYÓTAI BIKÁT” LELŐTTÉK. A HÁTTERBŐL SZARVASTEHENEK NÉZIK A HÍRES HELYSZÍNT

A DÖGÖN TALÁLT...

A szálkai bikához mérhető híru hazai bika a „Karapancsai Világrekorder”. Elejtőjének Bleier József helyi fővadászt tartják, de sokakban gyanút keltő, hogy egy ekkora bikát nem valamely pártfunkcionárius vagy valutában fizető nyugati vendég kap puszkavégre, hanem – s erre oly büszkén hivatkozott Kádár János is – egy rangban alul, de szaktudásában, tapasztaltságában messze a legmagasabban álló szakember.

A KARAPANCSAI NAGYKASTÉLY ÉS A HÍRNEVES BIKA

A KÖRNYÉK ÁRTÉRI ERDEI A TÖRÖK KIŰZÉSE UTÁN SAVOYAI JENŐ HERCEG BIRTOKAI LETTEK. A KISKASTÉLY 1865-BEN, A NAGY 1910-BEN ÉPÜLT. MINDEN ÉRTELEMBEN CSÁSZÁRI VADÁSZTERÜLET VOLT: ITT VADÁSZTOTT EGYKOR FERENC JÓZSEF ÉS II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR IS. A KIVÁLÓ TEREPRE MA IS SOK KÜLFÖLDI VADÁSZ ÉRKEZIK

... gyanút keltő, hogy egy ekkora bikát nem valamely pártfunkcionárius vagy valutában fizető nyugati vendég kap puszkavégre, hanem egy rangban alul, de szaktudásában, tapasztaltságában messze a legmagasabban álló szakember.

KÉTES HÍRNÉV ►

A GROTESZK FORMA ÉS A RENDKÍVÜLI ÁGSZÁM LÁTTÁN MINDEN SZAKÉRTŐ FELSZISSZEN. A LEBUKÁS 2005-BEN BORÍTÉKOLHATÓ VOLT. NAGY KÉRDÉS, HOGY KI KAP KEDVET EGY VADASKERTBEN TENYÉSZETT BIKA LEVADÁSÁHOZ...?

MERRE TOVÁBB?

A HÍRNEVET FENNTARTÓ VADGAZDÁLKODÁSHOZ ELENGEDHETETLEN A HAZAI GIMBIKAÁLLOMÁNY FIATALODÁSÁNAK MÉRSEKLÉSE ÉS A MAI, MEGKÉRDŐJELEZHETŐ EREDMÉNYEKET ADÓ ÁLLOMÁNYBECSLÉS PONTOSABBÁ TÉTELE

FOTÓ: DIMÉNY ANDRÁS/KÉPSZERKESZTŐSÉG

A TÖRÖLT VILÁGELSŐ

2005-ben óriási vihart kavart egy Bulgáriában elejtett hatalmas, világrekorder bika esete. Valami büzlött körülötte, mivel a szakavatott szemnek első pillantásra szinte groteszknak tűnik az óriás agancsrendszer. És a lufi nem sokkal később ki is pukkadt...

Még egy fél évvel korábban egy rendszeresen hazánkba látogató osztrák vadász viccelődve lökött magyar vendéglátója orra alá egy fotót, melyen egy kerítés mögött, emberek társágában békésen falatozó, hatalmas agancsú bika látható. Majd viccesen hozzátette a láthatóan kerti bika mellé kommentárként, hogy: „Látod-látod, nálunk ilyen óriások vannak!” A fotó bekerült egy papírhalom aljára. Jött az ősz, és érkezik a világrekorder-hír, a képeken az elképesztő méretű agancssal. Formája ismerős, kotorászás az elsüllyesztett fénykép után, az egyezés világos. A turpisság kiderült: a bikát kamionnal szállították Ausztriából Bulgáriába, az elejtés helyére, hogy ott jó pénzért egy nyugati vendégvadász lelője... A világrekordernek ítélt gím-szarvastrófeát megfosztották címétől, törölték a világranglistáról.

Mindenesetre az eset rávilágított, hogy a tenyésztett bikák (és egyéb vadak) nyújtotta vadászdicsovéget és -munkát végérvényesen külön kell választani a szabad területen végzett vadgazdálkodástól. Azon persze elmélázhatunk, hogy korunkban voltaképp mi is számít szabad területnek...

A turpisság kiderült: a bikát kamionnal szállították Ausztriából Bulgáriába, az elejtés helyére, hogy ott jó pénzért egy nyugati vendégvadász lelője...

ANGSIN GERGELY
TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉS-
FEJLESZTŐ GEOGRÁFUS.
DIPLOMÁJÁT AZ ELTE-N
SZEREZTE

▷ SZÖVEG: BARTA GÉZA

SZILÉZIA

Dél-Tirol vagy Katalónia kiváló példái a sajátos arculattal és történelmi-kulturális hagyományokkal rendelkező régióknak. Kelet-Közép-Európában az országon belüli területi elkülönülés mindig nehezebben ment, ahogyan ezt a székelyföldi, a morva vagy a sziléziai autonómia esete is mutatja. Ám a kelet-európai rendszerváltások után a helyi mozgalmak szerepei felértékelődtek. Szilézia – ahol lengyel, német és cseh hagyományok keverednek – az utóbbi években egyre inkább önmagára talál. A világosan megfogalmazott, egyértelmű önmeghatározást elváró külvilág előtt azonban maguk is gyakran bajban vannak...

„Néha furcsán, máshogyan beszélnek az itteniek! A Tak [Igen] helyett szinte mindig azt mondják, hogy Ja” – meséli cieszyni szállásadónk, aki Krakkóból érkezett a történelmi Tescheni-Szilézia központjába. „Mi itt, Katowicében sziléziai polgároknak tekintjük magunkat, és ez büszkeséggel tölt el!” – jellemzi röviden a régióhoz kötődő identitását a Felső-Szilézia központjában élő tanárnő.

Bár a 20. században többször megkérdőjelezték, ma már kevesen vitatják a Sziléziához kötődő sajátosságokat. Ezek a „sajátosságok” azonban nehezen körülírhatóak, mert Sziléziában minden csak egy kicsit különböző: kissé más a nyelvhasználat, de ebben is nagy eltérések lehetnek a családok között. Az eltérő építészeti, történelmi és kulturális örökséghez más mentalitás is társul. Legalábbis sokan így gondolják, akik a sajátos sziléziai konyháról, humorról, a munkához és a munkássághoz való speciális viszonyról vagy épp a vallásos élet másságáról beszélnek. A kevésbé elfogadó nézetek szerint viszont a sziléziaiak a „nemzeti ébredés” állapota előtti bizonytalan, „köztes létben” élnek: olyan „alvó” közösségek, akik nem tudnak választani a cseh, a lengyel vagy a német identitás között.

Szilézia határai folyamatosan alakultak, végül a 19. századra állandósultak, hogy aztán a 20. században újra beinduljon az osztozkodás. A történelmi Szilézia legnagyobb része ma Lengyelországhoz, kisebb hányada Csehországhoz, nyugati nyúlványa pedig Németországhoz tartozik. A modernkori sziléziai önazonosság elsősorban Lengyelországban jelenik meg, bár Csehországban is fellelhető, Németországban azonban a volt sziléziai terület Szászország szerves részévé vált, az önállóságnak semmilyen jelét sem mutatva.

SZÉN URALTA TÁJ

A GAZDASÁG ALAPJÁT MÁR A KÖZÉPKORBAN IS AZ ITT TALÁLHATÓ ÁSVÁNYKINCSEK ADTÁK, DE AKKOR MÉG A KÜLÖNBŐZŐ FÉMEK ÉRCEI JÁTSZOTTÁK A FŐSZEREPET. A 18. SZÁZAD VÉGÉN FELTÁRT SZÉNMEZŐK VISZONT AZ IPARI FORRADALOM EGYIK EURÓPAI KÖZPONTJÁVÁ TETTÉK SZILÉZIÁT

NÉMET FALU OPOLE KÖZELÉBEN

A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN AZ ÖSSZES LENGYELORSZÁGI NÉMETNEK EL KELLETT HAGYANIA AZ ORSZÁGOT. FELSŐ-SZILÉZIÁBAN AZONBAN MÉGIS MARADTAK CSOPORTJAİK: OPOLE KÖRNYÉKÉN MA IS LÉTEZNEK NÉMET NEMZETISÉGŰ FALVAK

A Sziléziához kötődő sajátosságok nehezen körülírhatóak, mert Sziléziában minden csak egy kicsit különböző: kissé más a nyelvhasználat, de ebben is nagy eltérések lehetnek a családok között.

NÉPSZAVAZÁSRA BUZDÍTÓ PLAKÁT (1921)

NÉMET ELYNOMÓI ALATT GÖRNYEDŐ SZILÉZIAI MUNKÁS A KÉTNYELVŰ LENGYEL PROPAGANDAPLAKÁTON: „SZABADULJ MEG ELYNOMÓIDTÓL! SZAVAZZ LENGYELORSZÁGRA!” AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁN A SZILÉZIÁÉRT FOLYTATOTT HARC KIÉLEZTE A NEMZETISÉGI ELLENTÉTEKET

KÖZÉPKORI GYÖKEREK

A középkori lengyel államiség alapjait megteremtő öt jelentősebb lengyel törzs közül az egyik a sziléziai (Ślężanie) volt. A fejlett mezőgazdaság, textilipar, arany-, ezüst-, ón-, vasérc- és kőbányászat Sziléziát már a középkorban is Európa és a világ egyik legfontosabb ipari régiójává emelte. Wrocław (németül: Breslau, magyarul: Boroszló), a központ 1387-ben, az akkori Európa egyik legnagyobb városaként a Hanza-szövetség részévé vált. Ebben az időszakban indult meg a szláv és az egyre nagyobb számban érkező német népesség keveredése, ami a sziléziai identitás ma is jellemző multietnikus gyökerét jelenti.

A középkori építészetre utaló feljegyzések és a megmaradt emlékek már az anyaghasználatban is kirajzolnak egyfajta sziléziai jellegzetességet: előszeretettel alkalmaztak kiégetett agyagtégelákat, amit a Szászországból szállított homokkó egészített ki. A templomok is túlnyomórészt téglából épültek, ma is meghatározva a sziléziai városok központi tereinek arculatát.

FOTÓ: BARTA GÉZA

▬ POROSZ-SZILÉZIA A BÉCSI KONGRESSZUS (1815) UTÁN
▬ SZILÉZIA A SZILÉZIAI HÁBORÚK (1742) ELŐTT MINT CSEH (NÉMET-RÓMAI ÉS HABSBERG)-KORONABIRTOK
▬ ORSZÁGHATÁR   - - - TARTOMÁNYHATÁR

HABSBERGOK ÉS POROSZOK

Miután a Cseh Királyság 1526-tól a Habsburg Birodalomhoz került, Szilézia sorsa is ide kötődött. Az osztrák örökösödési háború során azonban elvesztették a tartomány jelentős részét, és a II. világháborúig szinte egész Szilézia Poroszország, illetve később Németország része lett. A porosz adminisztráció bevezetése (1740), a hadkötelezettség és az oktatási intézmények tevékenysége a szláv lakosság germanizációját eredményezte – az asszimiláció itt is fontos tényező volt a társadalmi ranglétrán való előrelépésben...

WROCLAW, SZILÉZIA „FŐVÁROSA”

AZ ODERA MENTÉN FEKVŐ VÁROS
LEGRÉGEBBI ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEI
AZ OSTRÓW TUMSKI („KATEDRÁLIS-
SZIGET”) TERÜLETÉN TALÁLHATÓAK

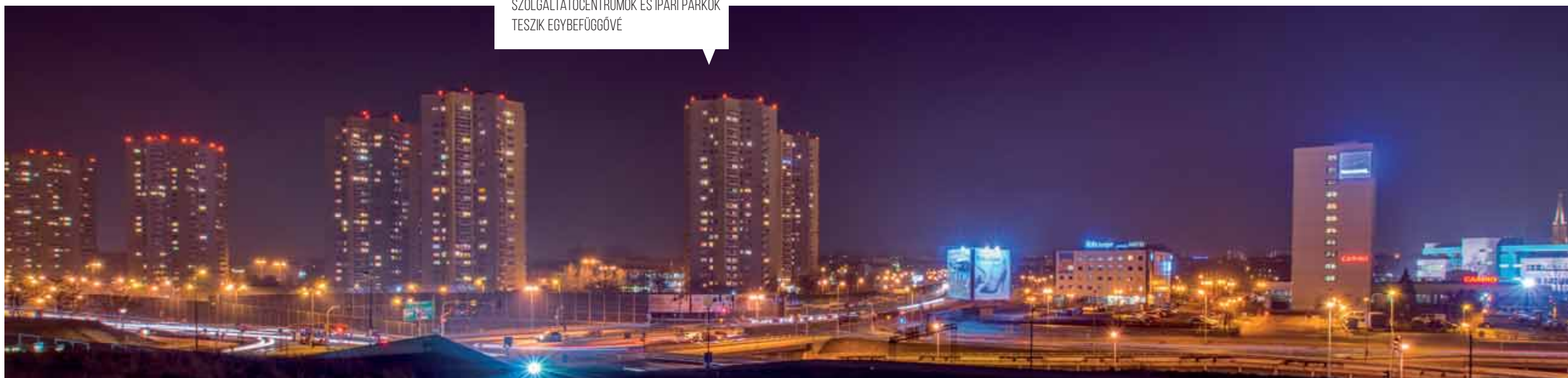
KATOWICE: A METROPOLISZKÖZPONT

A 14 VÁROSBÓL ÁLLÓ FELSŐ-SZILÉZIAI
TELEPÜLÉSEGYÜTTES HATALMAS
LAKÓTELEPEK, BEVÁSÁRLÓKÖZPONTOK,
SZOLGÁLTATÓCENTRUMOK ÉS IPARI PARKOK
TESZIK EGYBEFÜGGŐVÉ

A 18. század végén feltárt szénmezők és a széntermeléshez kapcsolódó iparágak Poroszország és Európa egyik vezető gazdasági régiójává emelték.

Szilézia újkori gazdasági fellendülése az ipari forradalomhoz kötődik. A 18. század végén feltárt szénmezők és a széntermeléshez kapcsolódó iparágak Poroszország és Európa egyik vezető gazdasági régiójává emelték. Kialakult a munkásosztály, és sokan azt érezhették, hogy kemény munkával ugyan, de a korabeli európai viszonyok között jólétet is képesek maguknak teremteni. A kétkezi munka ethosza a sziléziai identitás egyik lényeges jellemzőjévé vált.

AMI MINDENT FELÜLÍRT...

A két világháború eseményei és következményei rövid idő alatt oly mértékben változtatták meg a sziléziai etnikai viszonyokat és az ott élők életét, ami a korábbi, több száz év alatt bekövetkezett változásokkal sem mérhető össze.

Az I. világháború után Szilézia nagyobb része német, kisebb része pedig lengyel és cseh fennhatóság alá került. A megszerzett területeken mindegyik állam megpróbálta a maga számára előnyösen alakítani az etnikai viszonyokat – a kisebbségek kulturális és területi autonómiájában a szeparatizmus lehetőségét látták. (Az államalkotó nemzetek vezetői persze hasonlóképp tettek Kelet-Közép-Európában máshol is.)

A német területeken erőteljes germanizáció indult meg. A lengyel területeken a kicsi, de gazdaságilag fontos Keleti-Felső-Szilézia ugyanakkor széles körű autonómiát kapott. Ám ehhez nem volt túl sok idejük alkalmazkodni: a III. Birodalom lerohanta Lengyelországot, és a Katowice központú Felső-Sziléziát is Németországhoz csatolta, ahol az elnémetesítés jegyében megpróbálták elérni, hogy az élet minden területén a német kultúra és nyelv érvényesüljön. A szláv földrajzi neveket németre változtatták,

Az I. világháború után Szilézia nagyobb része német, kisebb része pedig lengyel és cseh fennhatóság alá került. A megszerzett területeken mindegyik állam megpróbálta a maga számára előnyösen alakítani az etnikai viszonyokat

WROCLAW KÖZÉPKORI FŐTERE

A KÖZÉPKORI PIACTERET A TATÁRJÁRÁS UTÁN ALAKÍTOTTÁK KI ÉS A KORABELI EURÓPAI KERESKEDELEM EGYIK FONTOS KÖZPONTJÁVÁ VÁLT. ENNEK HÁTTERÉBEN AZ EGYSÉGES KERESKEDELEMI JOGOK ÉS A SZEMÉLYES JOGBIZTONSÁG ALAPJÁT JELENTŐ MAGDEBURGI VÁROSJOGOK BEVEZETÉSE HÜZŐDIK

PIROS IGAZOLVÁNY

A NEMZETI LISTA NEGYEDIK „KASZTJÁHOZ” TARTOZÓK KAPTÁK. „ERŐSZAKKAL GERMANIZÁLHATÓK”: SOKUKAT NÉMETORSZÁG BELSEJÉBE VITTEK TANULNI, ÁTKÉPEZŐDNI ÉS JÓ NÉMETTÉ VÁLNI

a szláv keresztneveket pedig egy előre elkészített névlista alapján németes hangzásúra kellett cserélni.

A II. világháború után viszont minden az ellenkezőjére fordult: Alsó- és Felső-Szilézia a „nyugatra tolt” Lengyelország része lett, Cseh-Szilézia pedig újra Csehszlovákiához tartozott. Lengyelországban a „Visszatért Területek”, Csehszlovákiában pedig a „Szudétavidék” német lakosságát szinte teljes egészében kitelepítették – a német többségű Alsó-Szilézia szinte teljesen kiürült. A németek helyére a korábban Lengyelországhoz tartozó ukrán és litván területekről származó lengyeleket telepítettek.

Az erőszakos lakosságcsere több millió embert érintett, s a Sziléziához egyáltalán nem kötődő, más kulturális közegben szocializálódott lakosság teljesen átformálta az addigi életet. Alsó-Szilézia gyakorlatilag teljes egészében lengyel etnikumú lett, mint ahogyan Cseh-Sziléziából is eltűnt a német lakosság. Felső-Szilézia azonban megőrizte valamit a tartományra jellemző sokszínűségéből: Opole környékén a német lakosság egy része helyben maradt, és természetesen a lengyelek is. Nem véletlen, hogy a sziléziai autonómiaürelkévések éppen Felső-Sziléziában bontakoztak ki az 1989-es rendszerváltás után.

NÉMET NEMZETI LISTA

A náci Németország az elfoglalt lengyel területeken élő, német gyökerekkel rendelkező lakosságot etnikai kasztokba sorolta. A Német Nemzeti Lista (Deutsche Volksliste) első kategóriájába a lengyel fennhatóság alatt is a Birodalom lelkes támogatójának számító, „tisztá” németeket sorolták. A második kategóriába a politikailag passzív (tehát gyanúra okot adó) németek kerültek. Eggyel lejjebb a „bizonytalan identitású”, de „önkéntesen” germanizálható lakosság került, az utolsó csoportba pedig olyanok, akiknek német gyökerei alig kimutathatóak voltak, de a „faji feltételeknek” megfeleltek, ennélfogva „erőszakkal germanizálhatóak”.

A különböző kategóriákhoz más-más színű igazolvány tartozott, a Listára való feliratkozás pedig elvileg önkéntes volt. Az első két kategória komoly előnyökkel járt, hiszen az oda-tartozók a Birodalom teljes jogú állampolgáraivá válhattak, de a másik két kategóriának is voltak előnyei a tiszta szláv, „kasztön kívüli” lengyelekhez képest.

A sziléziai lakosság többsége a 3. kategóriába kerülhetett, de sokan a negyedik kategóriával is jobban jártak annál, mint hogy „tisztá” lengyelként vagy zsidóként létezzenek a III. Birodalomban.

„FELVIZEZETT” LENGYEL?

A sziléziai nyelv a 18–19. században jött létre, s a nyelvészek egy része lengyel nyelvjárásnak tekinti, mások szerint viszont külön nyelvnek. A német és a szláv nyelvek köztiségre utal a 19. században alkalmazott „szlávgermán” megnevezés, ugyanakkor a „konyhalengyel” kifejezés meg azt jelzi, hogy sokkal inkább a személyes élettér része volt, s nem a munka világához vagy a hivatalos használathoz kötődött. A „Wasserpölsch” elnevezés pedig a porosz-német adminisztráció idején volt elterjedt. A pejoratív felhangú kifejezés a német szavakkal, szófordulatokkal „felvizezett” lengyelre utal, de a nyelv szociokulturális helyzetét is jól megragadja. A sziléziai kissé lenézett nyelv volt, a német elit „kulturálatlannak” tekintette, de a II. világháború utáni lengyel hozzáállás sem volt sokkal különb.

Standard sziléziai nyelvről valójában nem is beszélhetünk. Ma már a digitális-virtuális terekben is elterjedt, de akadályozza használatát az egységes írásmód hiánya. A családon belül és baráti körben rendelkezik a legfontosabb szereppel („a szív nyelve”). A tömegkultúra egyneműsítése elleni lázadésként is felfogható, hogy a nagyvárosi sziléziai hipsterkultúra is felfedezte magának. Ma már pólókat is lehet rendelni sziléziai nyelvű feliratokkal, de a tinédzser-szlang részeként a lengyel hátterű fiatalok között is meghonosodott.

A „konyhalengyel” kifejezés azt jelzi, hogy a sziléziai nyelv sokkal inkább a személyes élettér része volt, s nem a munka világához vagy a hivatalos használathoz kötődött.

OPOLE

AZ ODERA-PARTI VÁROS A FELSŐ-SZILÉZIAI NÉMETSÉG FONTOS KÖZPONTJA. BÁR ITT IS SOKAN VÁLLALJÁK SZILÉZIAI IDENTITÁSUKAT, DE JELLEMZŐ A KETTŐS (NÉMET–SZILÉZIAI VAGY NÉMET–LENGYEL), SŐT A HÁRMAS IDENTITÁS IS (NÉMET–LENGYEL–SZILÉZIAI)

FOTÓ: BARTA GÉZA

TESCHEN/CIESZYN/TĚŠÍN: A KETTÉVÁGOTT VÁROS

Teschen 20. századi története esszenciája mindannak, amit Bibó „A kelet-európai kisállamok nyomorúságában” foglalt össze részletesen. A nagyhatalmi osztozkodás közepette kialakuló nacionalista csatározás a helyiek érdekeit egyáltalán nem vette figyelembe; az értelmetlen szenvedések után kialakult megoldással pedig senki sem lehetett elégedett. A Monarchia felosztása után Osztrák-Sziléziát majdnem teljesen Csehszlovákia kapta meg, de Tescheni-Szilézia jelentős számú lengyel lakossága miatt erre a területre Lengyelország is igényt tartott. A háborúba torkolló csehszlovák–lengyel vitát az antant hatalmak döntötték el: Tescheni-Sziléziát az Olza folyó mentén osztották ketté, így Teschen városa részben Csehszlovákiához (Český Těšín), részben Lengyelországhoz (Cieszyn) került. Utóbbi nehezen mondott le az „Olza túlterületekről” (Zaolzie), hiszen így jelentős számú lengyel lakos került a határon túlra (a csehországi egy tömbben élő lengyel kisebbség ma is ezen a területen él). A két világháború között a két ország viszonyát jócskán megerhelte e konfliktus, ráadásul a lengyeleknek sikerült a müncheni egyezmény (1938) részeként visszakapniuk a többségében lengyellakta területeket, hogy aztán egy évvel később a náci Németországhoz csatolják egész Sziléziát. A III. Birodalom bukása után újra az 1920-as határokat állították vissza, a kettévágott város pedig a két kommunista ország hiánygazdasága által mozgatott csempészkereskedelem fontos állomása lett.

FOTÓ: BARTA GÉZA

SOROMPÓ ÉS ELLENŐRZÉS NÉLKÜL

ČESKÝ TĚŠÍN ÉS CIESZYN SZIMBOLIKUS ÚJRAEGYESÜLÉSE A SCHENGENI ÖVEZETHEZ VALÓ CSATLAKOZÁSSAL VÁLT VALÓSÁGGÁ. A NAGY MŰLTŰ, KIVÁLÓ SÓRFÖZDE VISZONT NEM A CSEH, HANEM A LENGYEL OLDALON VAN...

AUTONÓMIATÖREKVÉSEK

Az 1989-es lengyel rendszerváltás után Sziléziában egyre többen vállalták német kulturális kötődésüket. Ennek praktikus oldalai is voltak, hiszen Lengyelország EU-tagsága előtt a német hátterű sziléziaiak könnyebben kaptak állampolgárságot és munkalehetőséget Németországban.

Megjelentek az autonómiatörekvések, s fontos elképzelésük volt, hogy Katalóniához vagy a német szövetségi területekhez hasonlóan a sziléziai vajdaságok jóval nagyobb önállósággal rendelkezessenek. Hatékonyabb érdekképviseletet akartak, ezért a „sziléziai nemzet” lengyelországi elfogadtatásán dolgoztak – sikertelenül.

A 2002-es és 2011-es népszámlálási adatok sokak számára meglepőek voltak: 2002-ben nagyjából 150 ezren vallották magukat sziléziaiaknak, 2011-ben viszont több mint 700 ezren! Az addig rejtőzködőnek tűnt sziléziai közösség „hivatalosan” is megjelent Lengyelország etnikai térképén. A népszámlálások a nyelvhasználatra is rákérdeztek, amiből az derült ki, hogy sokkal többen vallják magukat sziléziaiaknak, mint ahányan a nyelvet beszélik. A 2011-es népszámlálás során megfigyelt növekedés annak is köszönhető, hogy lehetőség volt többszörös etnikai identitást megjelölni (pl. lengyel és sziléziai), továbbá a nyelvhasználatl kapcsolatos kérdések is részletesebbek voltak

A 2002-es és 2011-es népszámlálási adatok sokak számára meglepőek voltak: 2002-ben nagyjából 150 ezren vallották magukat sziléziaiaknak, 2011-ben viszont több mint 700 ezren!

MÁR CSAK A TURIZMUS MARADT...

ALSÓ-SZILÉZIA 1945 UTÁN GYAKORLATILAG KIÜRÜLT, MIVEL A LAKOSSÁG TÖBBSÉGÉT ADÓ NÉMETEKNEK MENNIÜK KELLETT. AZ UKRAJNÁBÓL ÉS LITVÁNIÁBÓL ODAKERÜLT LENGYELEKNEK NEM VOLT KÖTÖDÉSE E RÉGIÓHOZ

GÖRLITZ

A SZÁSZORSZÁGI, NEISSE MENTI HATÁRVÁROS A BÉCSI KONGRESSZUS (1815) NYOMÁN KERÜLT POROSZ-SZILÉZIÁHOZ. ITT IS KEVEREDETT A NÉMET ÉS A SZLÁV LAKOSSÁG, AKIKET A SZORBOK KÉPVISELTEK (ÉS KÉPVISELNEK), NEM A LENGYELEK. A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI TERÜLETRENDEZÉSEK NAGY VÁLTOZÁSOKAT HOZTAK: A VÁROST SZÉTSZAKÍTOTTA AZ ÁLLAMHATÁR

BARTA GÉZA
AZ ELTE DOKTORANDUSZA.
KUTATÁSI TERÜLETE: ETNIKAI ÉS KULTURÁLIS FÖLDRAJZ.
AZ ELTE ETNIKAI FÖLDRAJZI MŰHELY TAGJA

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
BARTA GÉZA

TREND FM
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TREND FM.HU

(pl. otthon használt és hivatalos nyelv). Összességében viszont a sziléziai vajdaságokon belül a sziléziaiak száma nem éri el a 10%-ot, országos arányuk pedig 2% alatt marad.

És Csehországban? Ott is alakultak sziléziai szervezetek, ám azok inkább a morva autonómiatörekvésekhez kapcsolódtak. Cseh-Szilézia kulturális központja Opavában (Troppau) található, ahol az 1814-ben alapított Sziléziai Múzeum és a II. világháború előtt csak németül játszó Sziléziai Színház mellett az 1991-ben alapított Sziléziai Egyetem is működik.

A sziléziai identitás sajátosságai között előkelő helyen szerepel a lengyelektől és németektől való (egyenlő) távolságtartás, ám egyben a hozzájuk való kötődés is erős. A nehezen megragadható helyzetet jól jellemzi a hétéves koráig csak sziléziai nyelven beszélő Szczepan Twardoch sziléziai író gondolata:

„Szilézia és a sziléziaiak története mindig is határhelyzet volt, a sziléziaiak mindig is döntéskényszerben voltak, hogy ők most lengyelek vagy németek-e.” [...] „Sohasem gondoltam magam lengyelnek, csak lengyel nyelven író alkotónak. Én sziléziai vagyok, még akkor is, ha bizonyos összefüggésekben ez a meghatározás sok negatívumot hordozhat. A sziléziaiság számomra azt is jelenti, hogy se nem lengyel, se nem német. Akkor viszont marad a kérdés, ami végigkíséri az életemet: ki vagyok én? A sziléziaiság egészen furcsa helyzet, sok elhallgatott történelmi momentummal bír, miközben felölel legalább nyolcszáz évet.”

HÓVIHAR A „HAVAS-TETŐN” SNĚŽKA

SZÖVEG: PROHÁSZKA ZOLTÁN

Csehország nem a magas ormairól nevezetes. Az alpesi vonulatok távol fekszenek, s a legmagasabb csúcs, a Sněžka is mindössze 1602 méterrel emelkedik a tengerszint fölé. Ez azonban nem jelenti azt, hogy időnként ne lenne meglehetősen zord időjárás a magyarra „Havas-tetőként” fordítható hegyen

Míg az átlagosnak tűnő őszi napon Prágában ködös idő uralkodik, addig az Óriás-hegység lábánál már friss hó borít mindent. A csehül Krkonoše, lengyelül Karkonosze, né-

metül Riesengebirge névre hallgató hegyvonulat mindhárom nemzet kedvelt kirándulópontja és síelőhelye.

Ahogy a függővasút 1000 méteres magasságba ér, a vastagodó hótakaró mellé sűrű köd is társul. A fenyvesek szintjét elhagyva pedig immáron csupán a fekete kötélad támpontot a végtelen fehérségben. A helyzetet erős szél és hófúvás teszi még izgalmasabbá.

Ideális körülmények között ugyanakkor a Sněžka nem számít nehéz terepnek. A csehek számára országuk legmagasabb pontja jelent nagy vonzerőt, míg a lengyel

oldalról a jó megközelíthetőség szól mellette. Itt majdhogynem utcai ruhában lehet beleszippanítani a magashegységek levegőjébe.

A Sněžka a feljegyzések alapján egyike a legkorábban megmászott európai hegycsúcsoknak: 1456-ban egy velencei kereskedő drágakövek után kutatva jutott fel elsőként – dokumentáltan – a Sněžkára. A 19. századra a hegy az akkori tömegturizmus célpontja lett, egymás után épültek a különböző épületek a kirándulók fogadására. A II. világháborút követően a déli, csehszlovák oldalon libegőt építettek, ennek helyén 2014-ben zárt kabinos felvonót avattak fel. Az utasok maximális számát természetvédelmi okokból óránként 250-ben határozták meg.

A Sněžka ugyanakkor nemcsak Csehország egyik nemzeti jelképe, hanem Közép-Európa viha-

A SNĚŽKA – AZ ERDŐHATÁR FÖLÖTT
AZ ÓRIÁS-HEGYSÉG NEM ÉR AZ ÉGIG, DE AZÉRT A TÖRPEFENYVESEK FÖLÖTT NAGY KÖTÖRMELEKES LEJTŐK HÚZÓDNAK. MÁR ÉPP A KÖZÉPHEGYSÉGI SZINT FÖLÖTT VAGYUNK, AHOL HATÉKONYAN SZÉTFAGYNAK A KÖZETEK

ros történelmének szimbóluma is. A hegycsúcson az elmúlt évszázadok során ugyanis számos államalakulat osztozott. Míg az Óriás-hegység déli oldala a középkorban folyamatosan a cseh államhoz tartozott, addig az északi, sziléziai lejtő a 10–11. században a lengyel Piast-ház fennhatósága alá került. A 14. században azonban a cseh királyok megszerezték Sziléziát is, így a Sněžka mindkét oldala a cseh koronához tartozott, majd ezekkel együtt lett a Habsburg Birodalom része. 1742-től aztán a Sněžka (vagy akkoriban inkább Schneekoppe) csúcsán egyrészt Ausztria, illetve 1867-től az Osztrák-Magyar Monarchia, másrészt a Porosz Királyság, majd 1871-től a Német Birodalom osztozott. Az I. világháború után a Monarchiát Csehszlovákia váltotta, míg 1938-ban mindkét oldala Németország

része lett. Aztán 1945-ben a a déli oldal Csehszlovákia, illetve 1993-tól a Cseh Köztársaság, míg az északi oldal Lengyelország felségterülete lett.

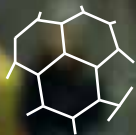
Bár a határok absztrakt fogalmak, ahogy változtak a Sněžkán, úgy alakították át épített örökségét is. Ma már hiába keresnénk a Pohl család híres éttermét, mind az egykori Porosz-, mind az eredeti Cseh-menedékház is a múlté. A II. világháború után Lengyelország és Csehszlovákia igyekezett eltüntetni a német nyelvű korszak emlékeit, ugyanakkor a kommunista szomszédok egymással versengve igyekeztek beépíteni a hegycsúcsot. A régi meteorológiai állomás viszont a lengyel határőrök lakhelyévé vált, aztán 1989-ben elbontották. A 1970-es években repülő csészaljszerű obszervatórium épült, ami azonban 2009-ben egy külö-

nösen erős hóviharban komoly károkat szenvedett. Bár helyreállították, ma ismét zárva.

A Sněžka csúcsán szeszélyes az időjárás. A késő őszi hófúvás a menedékházba száműzte a kirándulók jelentős részét. A kis épület üvegfalán kitekintve vigasztalannak tűnik az átláthatatlan köd és az erős hófúvás: újra eszünkbe jut, hogy a Sněžkát nemcsak a természet, de a történelem viharai is próbára tették. Ám a „Havas-tető” már visszanyerte eredeti hivatását: nem a rivalizáló nemzetek versengési terepe, hanem a kirándulók könnyen megközelíthető hegycsúcsa.

PROHÁSZKA ZOLTÁN
A BÉCSI DIPLOMÁCIAI
AKADÉMIA NEMZETI
JELENLEG PRÁGÁBAN
DOLGOZIK ELEMZŐKÉNT

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: FEKETE ISTVÁN

IDEGEN TÉRFÉLEN

DERRY CITY: SZÁMŪZVE, MÉGIS OTTHON

Képzeljük csak el, hogy a Győri ETO a szlovák, a Debrecen a román, a Szombathelyi Haladás pedig az osztrák labdarúgó-bajnokságban szerepel! Valahogy így áll a helyzet az északír Derry csapatánál, amely még a polgárháború zűrzavaros éveiben vonult önkéntes száműzetésbe, s immáron évtizedek óta az ír bajnokság tagja. Az észak-írországi konfliktust lezáró nagypénteki egyezmény épp 20 éve köttetett, s bár az országgrészben béke honol, nem valószínű, hogy a piros-fehérek a közeljövőben ismét az otthoni rendszerben játszanának

„LONDONDERRY/ A NYUGATI PARTI LOJALISTÁK MÉG MINDIG OSTROM ALATT ÁLLNAK/ NINCS MEGADÁS”
A PROTESTÁNSOK ÁLTAL MA IS HASZNÁLT SZLOGEN AZ 1689-ES OSTROM IDEJÉBŐL SZÁRMAZIK, AMIKOR A KATOLIKUS II. JAKAB TÁMADTA A VÁROST

GYARMATOSÍTÁS – ANGOL MÓDRA

A 84 ezres, háromnegyedrész katolikusok lakta Derry az Ír-sziget negyedik legnagyobb városa, egyben az egyik legrégebbi, folyamatosan lakott település. A legkorábbi feljegyzések a 6. századból valók, ekkor alapított kolostort Derryben egy bencés apát, a város későbbi védőszentje, Szent Kolumba. A 17. század elején nagyszámú protestáns telepet – skótokat és angolokat – hívott be I. Jakab király, majd masszív, máig álló várfalat emeltek, hogy a várost megvédjék az ulsteri gyarmatosítást ellenző ír őslakosoktól, és ekkor

toldották meg Derry nevét a koronára utaló London-előtaggal. (A névpolemia egyébként ma is tart: a katolikusok inkább a Derryt favorizálják, míg az unionisták a Londonderryt használják.)

Derry nevében a London-előtag a koronára utal. A névpolemia ma is tart: a katolikusok inkább a Derryt favorizálják, míg az unionisták a Londonderryt használják.

Derry lakói sokat szenvedtek az angol polgárháború idején: 1689-ben a katolikus II. Jakab 105 napon át ostromolta a III. Vilmoshoz hű protestánsok által védett várost. Később Derryből

rengeteg telepes hajózott ki Észak-Amerikába, az Ír-szigetet megtizedelő burgonyavész idején viszont sokan éppen itt találtak menedéket a 19. század végén. Az ír függetlenségi háború Derryt sem kímélte, az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) és a brit fegyveres erők közötti harcok következtében sokan veszítették életüket. A háborút az 1921-ben megkötött angol–ír egyezmény zárta le, állandósítva Írország kettészakadását: a többségében protestánsok lakta hat ulsteri megye Észak-Írország néven a brit korona fennhatósága alatt maradt, az Ír Szabadállam pedig függetlenné vált. A gazdasági hátrországtól megfosztott Derry egy csapásra határváros lett.

A FALON TÚL

A VÁRFAL NYUGATI OLDALA ÉS A KATOLIKUS BOGSIDE NEGYED MEGANNYI. A „BAJOK” IDEJÉBŐL SZÁRMAZÓ ESEMÉNY VÉRES HELYSZÍNE. A KÉP ELŐTERÉBEN A VÁROS NÉHÁNY HIRES FALFIRKÁJÁVAL

DERRY, DONEYECK, HEGYI-KARABAH

„WE PAINT” – hirdetik öles betűk a sokat látott Brandywell Stadium egyik oldalsó bejáratánál, s valóban: a pályát övező Lone Moor Roadon friss festék illata terjeng. Már csak apró simítások vannak hátra a Derry City FC otthonául szolgáló, 90 éves, kívül-belül megújult létesítmény teljes rekonstrukciójából: a fűvet műfűre cserélték, teljesen megszűntek az állóhelyek, a régi idők bájára csupán annyi emlékeztet, hogy a szurkolói mezeiket egyelőre még konténerből árusítják...

A felújítás ideje alatt a csapat Donegal megyében, a Derrytől 43 kilométerre fekvő Maginn Parkban játszotta hazai mérkőzéseit. Ami azt illeti, a City (ahogyan a csapatot becézik) messze földön híres szurkolói már igencsak hozzászokhattak a vándorléthez, hiszen a csapat politikai okokból egy ideig Coleraine-ben fogadta ellenfeleit.

Hasonlóra azonban ma is találunk szomorú példákat a nemzetközi futballvilágban: az ukrán FK Sahtar Doneck csapatának a kelet-ukrajnai háború 2014. márciusi kirombanását követően előbb Lvivbe, majd Harkivba kellett áttennie a székhelyét, míg az azeri Qarabağ FK az örmény–azeri konfliktus miatt költözött el Agdam szellemvárosából Bakuba. A City helyzete azonban több szempontból is egyedülálló.

Az ukrán FK Sahtar Doneck csapatának a kelet-ukrajnai háború 2014. márciusi kirombanását követően előbb Lvivbe, majd Harkivba kellett áttennie a székhelyét, míg az azeri Qarabağ FK az örmény–azeri konfliktus miatt költözött el Agdam szellemvárosából Bakuba.

ÚJ CSAPAT SZÜLETIK...

Megelégedve, hogy a Derry Celtic 1913-as feloszlata óta nem volt a városnak felnőttcsapata, 1928-ban a protestáns ország katolikus többségű nagyvárosának katolikus szurkolói eltökélték, hogy a zavaros idők ellenére futballklubot alapítsanak. Az új csapatot Derry Citynek keresztelték, azt üzenve a névválasztással, hogy készek felülemelkedni a felekezeti vitákon. A kormányparti városvezetés heves tiltakozása ellenére a City egy év múlva jogot szerzett az északír bajnokságban való indulásra.

Az elkövetkező évtizedek hangosabb sikerek nélkül teltek, ám miután a City 1964-ben megnyerte az északír kupát, a csapat végre kiléphetett az európai porondra. Ekkor azonban a Steaua Bucharest még könnyed, 5–0-s összesítéssel átlépett rajtuk. A piros-fehérek egy évvel később értek fel a csúcsra: előbb a hazai bajnokságot nyerték meg, majd – az ír csapatok közül elsőként – a nemzetközi kupában is sikerült futniuk egy kört, miután 8–6-os összesítéssel kiejtették a norvég FK Lynt.

Ekkor azonban a politika közbeszólt: a labdarúgó-szövetség a pálya alkalmatlanságára hivatkozva nem engedélyezte a csapatnak, hogy a Brandywellben játssza a következő hazai mérkőzését, holott a City az előző fordulóban még itt fogadta riválisát. A klubnál átláttak a szitán, hiszen régóta tudni lehetett, hogy a belfasti székhelyű, többségében protestánsok vezette szövetségnek egyre jobban csípi a szemét a sikert sikerre halmozó, főleg katolikusok által támogatott csapat.

A politika közbeszólt: a labdarúgó-szövetség a pálya alkalmatlanságára hivatkozva nem engedélyezte a csapatnak, hogy a Brandywellben játssza a következő hazai mérkőzését, holott a City az előző fordulóban még itt fogadta riválisát.

ÁTMOZGATÁS

A DERRY CITY LABDARÚGÓI MÁR JAVÁBAN KÉSZÜLNEK A HÉTVÉGI, BRAY WANDERERS ELLENI ÖSSZEGSAPÁSRA

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
FEKETE ISTVÁN

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

EDZÉS UTÁNI REGENERÁLÓDÁS

A CSAPAT ÚJ JÁTÉKOSAI DERRY ELEGÁNS VÁROS RÉSZÉBEN, A TELEPÜLÉST KETTÉVÁGÓ FOYLE FOLYÓ PARTJÁN FELHÚZOTT, MODERN HÁZAKBAN LAKNAK

SÚLYPONT-ÁTHELVEZŐDÉS

A DERRY CITY FC SOCIAL CLUB EGYKOR A KLUB SZURKOLÓINAK TÖRZSHELYE VOLT. A STADIONTÓL VISZONYLAG MESSZE ESŐ PUB KÖRNYÉKÉN MA MÁR CSAK LÉZENGENEK A DRUKKEREK. AKIK A MECCSEK ELŐTT INKÁBB A VÁROS KÖZPONTJÁBAN TALÁLHATÓ TALPONÁLLÓKBAN GYÜLNEK ÖSSZE

BEFEJEZETLEN FORRADALOM?

A BOGSIDE NEGYEDBEN JÓL MEGFÉRNEK EGYMÁS MELLETT A PALESZTIN FALFIRKÁK, CHE GUEVARA ARCKÉPE ÉS AZ ÉSZAKÍR ELLENÁLLÁST HIRDETŐ GRAFFITIK

Miközben a Brandywell környéki utcákon véres összecsapások zajlottak, a csapat kiválóan szerepelt a bajnokságban, ám egy idő után számos, az unionisták által támogatott együttes úgy döntött, hogy biztonsági okokból nem hajlandók a stadionban játszani.

DERRY, A PUSKAPOROS HORDÓ

Az előjogaikat féltő protestánsok és a magukat másodrangú állampolgárnak tartó, a közéletből teljesen kiszorított, magas munkanélküliségtől sújtott katolikusok között a 60-as években teljesen elmérgeződött a helyzet. Derry az ébredező északír polgárjogi mozgalom frontvonala kerületébe került. 1969 augusztusában Bogside-ban, a város masszív katolikus kerületében súlyos zavargások törtek ki, aminek csak a brit csapatok közbelépésével sikerült véget vetni, de egyben a majd' 30 éven át tartó Troubles („Bajok”) nyitányát jelentette. Az erőszakspirál hamarosan Belfastot is elérte.

Miközben a Brandywell környéki utcákon véres összecsapások zajlottak, a csapat kiválóan szerepelt a bajnokságban, ám egy idő után számos, az unionisták által támogatott együttes úgy döntött, hogy biztonsági okokból nem hajlandók a stadionban játszani. Miután pedig a Ballymena csapatának busza kiégett, az Ulsteri Királyi Rendőrség (RUC) gyakorlatilag no-go zónává nyilvánította a stadion környékét. Ezek után a labdarúgó-szövetség úgy döntött, hogy a City hazai meccseit a Derrytől 48 kilométerre lévő, protestáns többségű Coleraine-ben kell lejátszani. A távolság, a rossz tömegközlekedés és a bizonytalan politikai helyzet miatt a katolikus drukkerek többsége nem követte a csapatot,

KÖZELMÚLTIDÉZÉS

DERRY – AZON BELÜL IS BOGSIDE – MAGA AZ ÉLŐ TÖRTÉNELEM. SZINTE NINGCS OLYAN NAPSZAK, AMIKOR AZ EMBER NE BOTLANA ISKOLÁCSOPORTOKBA A KÖRNYÉKEN

Észak-Írország és Anglia kapcsolata drasztikusan megváltozott, amit további összecsapásokban és terrorhullámban öltött testet. Az 1998-as nagypénteki egyezményig tartó konfliktusban 3500-an veszítették életüket, és több mint 47 ezren sérültek meg.

akik viszont igen, azokat féltéglákkal és Molotov-koktélokkal fogadták a helyi erők.

1972 sorsfordító év volt a város, de a csapat életében is. A „véres vasárnap” az északír válság mélypontját jelentette: január 30-án az internálások elleni tiltakozásul meghirdetett polgárjogi tüntetés zavargásokba torkollt, s a brit ejtőernyőeszed tüzet nyitott, 13 fegyvertelen ember halálát okozva (a tragédia 14. halálos áldozata négy és fél hónappal később halt bele sérüléseibe). Észak-Írország és Anglia kapcsolata drasztikusan megváltozott, ami további összecsapásokban és terrorhullámban öltött testet. Az 1998-as nagypénteki egyezményig tartó konfliktusban 3500-an veszítették életüket, és több mint 47 ezren sérültek meg.

Bár a Brandywell egy idő után nem számított biztonsági kockázatnak, a többi csapat nem akarta, hogy a City visszaköltözzön, így a klub vezetése úgy döntött, hogy nem kívánnak többé az északír labdarúgó-bajnokságban szerepelni! 13 éven át alacsonyabb, amatőr osztályokban indultak, de közben többször kérték felvételüket az Ír Köztársaság labdarúgó-bajnokságába. Erre végül csak hosszas tárgyalások után, 1985-ben bólintott rá minden hivatalos szervezet (az UEFA is); a csapat ezzel ismét régi-új otthonában, a Brandywellben játszhatta hazai meccseit.

KÜLFÖLDÖN, A MEGSZOKOTT HELYEN

Bár előfordult, hogy alsóbb osztályba sorolták vissza, és majdnem csődbe is ment, a Derry City mára az ír bajnokság (League of Ireland) meghatározó szereplője. Ám 20 évvel a nagypénteki egyezmény megkötése után joggal merül fel a kérdés: visszatér-e valaha a Derry az északír bajnokságba? Az utca embere szerint semmi sem indokolja, hogy a csapat továbbra is az Ír Ligában szerepeljen, ám a status quo mellett szól, hogy a League of Ireland erősebb, mint az északír bajnokság – amiből a City csak profitálhat. Sean Barrett, a Derry City FC alelnöke elismerte, hogy a hazatérés lehetősége többször is felmerült, de a szurkolók boldogok és a közeljövőben nem terveznek változást. Sokszor elhangzik, hogy a klub büdzsáját nagyon megterhelik a hosszú, költséges utazások, ám a klubvezető szerint ez nem olyan tényező, ami miatt fontolóra kellene venni a váltást.

Láthatólag nem ez foglalkoztatta a szurkolókat a Bray Wanderers elleni mérkőzésen sem. Igaz, a legtöbben a másnapi ír–angol rögbimeccs lázában égtek, hiszen a Hat Nemzet Bajnoksága itt még a foci népszerűségét is felülmúlja. A drukkerök örültek, hogy végre modern, minden igényt kielégítő stadionjukban szurkolhattak, aminek most a Bray itta meg a levét: a Derry lehenyerlően játszott, és 5–1-gyel küldte haza a vendégeket. A mérkőzés

ZÚG AZ ARÉNA

A ZSÚFOLÁSIG MEGTELT, KÍVÜL-BELÜL MEGÜJULT STADIONBAN TOMBOLNAK A NÉZŐK – A MÉRKŐZÉSEN VÉGIG A CSAPAT MÁRCIUSBAN TRAGIKUSAN FIATALON ELHUNYT KAPITÁNYÁT, RYAN MCBRIDE-T ÉLTETTÉK

MECCS ELŐTT

ZAJLIK A HANGLÓDÁS AZ EGYIK HELYI KISKOCSMÁBAN

A BRANDYWELL KÖRNYÉKÉN

MINDEN A FOCIRÓL SZÓL. A STADIONTÓL KŐHAJÍTÁSNYIRA FEKSZIK A VÁROS IMPOZÁNS, TRADICIONÁLIS GAEL FUTBALLMECCSEKRE HASZNÁLT LÉTESÍTMÉNYE IS

lefújását követően még jó ideig az örömtias rajongóktól zengett a Brandywell környéke, szépen lassan azonban mindenki hazaszédelgett – kivéve azokat, akik a közeli pubokban zsúfolódtak össze.

Ezen az estén csak a házak tűzfalaira festett, a katolikus ellenállást felidéző falfestmények emlékeztetnek arra, hogy volt idő (nem is oly régen), amikor korántsem volt ennyire békés a „harmadik félidő”. Derry most csendes. Egészen másnapig, mert már javában készülnek az angolok elleni – ki tudja, hányadik? – sorsdöntő csatára. Csak hogy még egyszer visszavágjanak...

Ezen az estén csak a házak tűzfalaira festett, a katolikus ellenállást felidéző falfestmények emlékeztetnek arra, hogy volt idő (nem is oly régen), amikor korántsem volt ennyire békés a „harmadik félidő”.

FEKETE ISTVÁN
FOTÓRIPORTER,
SZERKESZTŐ. ÉRDEKLŐDÉSI
TERÜLETE A SPORT ÉS
A TÁRSADALOM KAPCSOLATA

DÉL-KÍNAI LASSULÁS

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: MARKÓ ROLAND

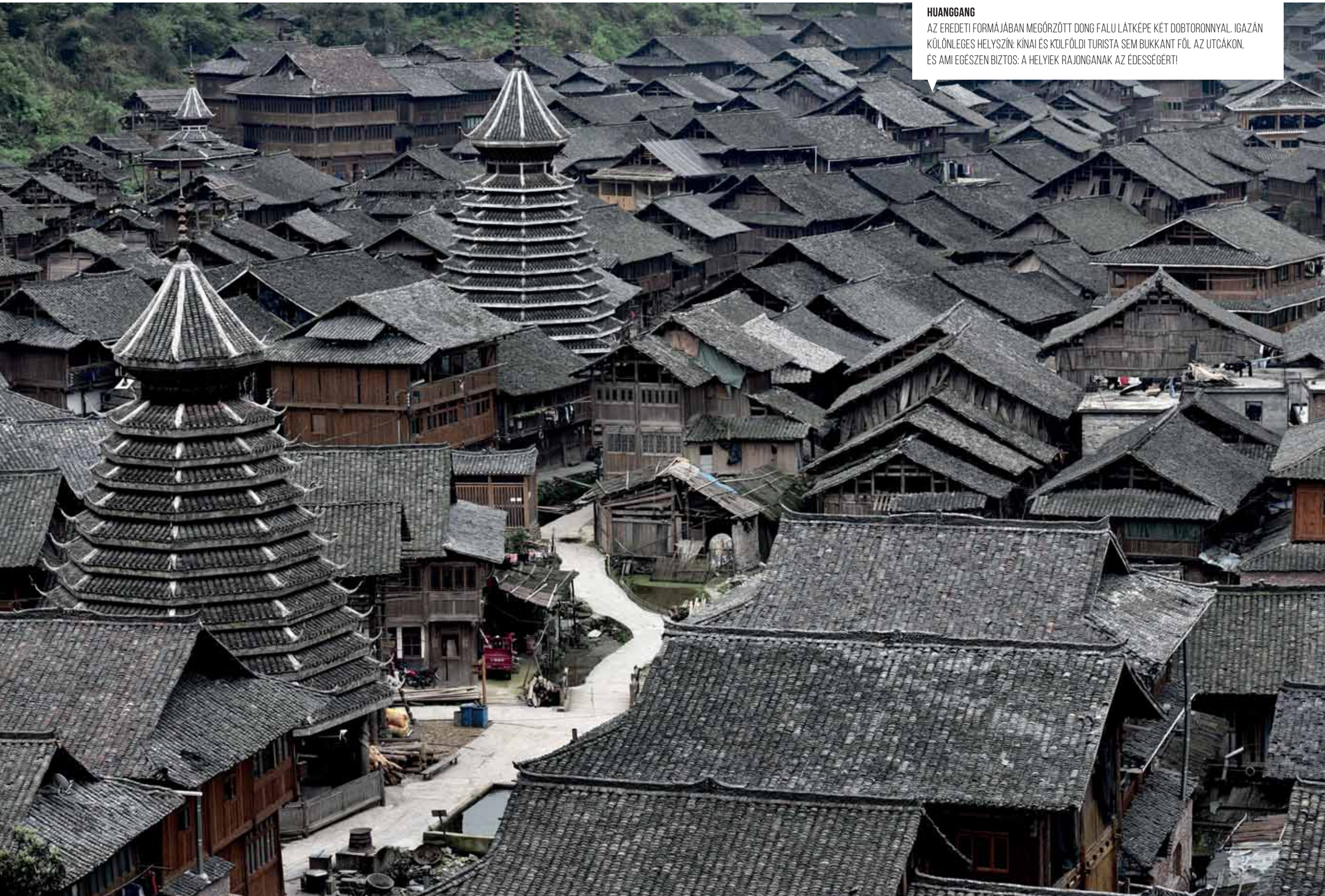
MEGIDÉZETT MÚLT, ROHANÓ JELEN

„Ning-Kuo-fuból dél felé indultam, de most már gyalogszerrel, szolgáim öszvér és szamár hátán követtek. Rekkenő hőségben kutyagoltam, de az utat térképeznem kellett, s mindenre figyelni, mert most egészen más jellegű vidéken járunk.”
– Cholnoky Jenő a 19. század legvégén még gőzhajón, öszvérháton és gyalogosan utazott Kínában. Útjának jó részét ma már olyan vonatokon tehetjük meg, melyek átlagsebessége 240 km/h. De vajon mindenütt ennyire felgyorsult az élet?

ÚTON A RIZSFÖLDEK KÖZÖTT

ZHAOXINGBŐL KÉTÓRÁS TÚRÁVAL ÉRHETŐ EL TANG AN DONG FALU. A SOK ÉVSZÁZADOS, DE MA IS FOLYAMATOS, KÉTKEZI GONDOZÁST IGÉNYLŐ TERASZOKNAK CSAK EGY RÉSZE VAN VÍZ ALATT. AMELYEKRE JUT MUNKAERŐ

HUANGGANG

AZ EREDETI FORMÁJÁBAN MEGŐRZÖTT DONG FALU LÁTKÉPE KÉT DOBTORONNYAL. IGAZÁN KÜLÖNLEGES HELYSZÍN: KÍNAI ÉS KÜLFÖLDI TURISTA SEM BUKKANT FÖL AZ UTCÁKON, ÉS AMI EGÉSZEN BIZTOS: A HELYIEK RAJONGANAK AZ ÉDESSÉGÉRT!

Óriási a tömeg Guangzhou déli vasútállomásán. A biztonsági ellenőrzéshez milliónyian sorakoznak, a végén valóságos háború dúl, hogy ki kerüljön közelebb. Verekednek, lökdösik egymást, én viszont pusztán a magasságom miatt kissé könnyebben mozgom. Megtanultam már, hogy itt keményen kell alkalmazkodni, tehát nyugodtan lehet erőszakosan tolakodni (sőt, szükséges is). Ki lehet vívni a tiszteletet, még ha nem is ez a legkulturáltabb módja az előrejutásnak. Angolul senki sem beszél, de legalább a high speed train időben indul. Már-már oly pontosság jellemzi, mint Japánban.

HALÁSZOK, HAL NÉLKÜL

A dél-kínai mészkővidék híres toronykarsztos területére igyekszem. Előbb vonattal Guillinbe, aztán autóval Xianggongong felé, végül a Yulong folyó mentén biciklizem. Sietek, így még naplemente előtt érek a kormorán-halászkok szigetéhez, Dahebei faluhoz. Itt találkozom Huang Gendivel, a 70 éves halással. A családjában mindenki halász volt, apáról fiúra szállt a mesterség. Ám ma már csak három madara van, ráadásul a halak is rendkívül megritkultak a folyóban. Egykoron éjjelente halászott, másnap reggel eladta a halat a közeli piacon. Gyermekei már a nagyvárosi életformát választották. Egyszer látogatóba mentek a lányához Shenzhenbe. Feleségével felvették a legszebb ruhájukat, vonatra ültek, és megérkeztek egy egészen idegen világba. Elveszetteknek érezte magát, mindenki mindefelé rohant, s miután hazaértek, jó mélyre rejtette a legszebb gúnyját... De az itteni világ is változóban: a halászatnál sokkal jobban jövedelmez, ha azt teszi, mint hét, egykori halásztársa is a faluból: forgatócsoportoknak, fotósoknak mutatják be, miként halásztak egykoron. És a folyó amúgy is tele turistákat szállító hajókkal.

A családjában mindenki halász volt, apáról fiúra szállt a mesterség. Ám ma már csak három kormoránja van, ráadásul a halak is rendkívül megritkultak a folyóban.

HÁLÓZATI JELENLÉT

BÁR AZ ÁLTALUNK ISMERT-HASZNÁLT KÖZÖSSÉGI OLDALAK KÍNÁBAN NEM ÉRHEŐK EL, A TÖMEGIGÉNY NAGY ÚRI! ÍGY ITT IS MŰKÖDNEK HASONLÓ RENDSZEREK – KIZÁRÓLAG BELFÖLDI ALKALMAZÁSRA

HUANG GENDI „MUNKA” KÖZBEN

A HALÁSSZAL ELTÖLTÖTT PÁR ÓRA FELÉR EGY VALÓSZÁGOS IDŐUTAZÁSSAL. DE E HAGYOMÁNYOS TEVÉKENYSÉG MÁR SZÁMÁRA IS JOBBÁRA CSAK KIEGÉSZÍTŐ/BEMUTATÓ FOGLALKOZÁS

ÚTON HAZAFELÉ

A DONG FALVAK KÖRNYÉKÉT LEGJOBBAN GYALOGOSAN LEHET BEJÁRNI. A HELYIEK SZÍVESEN MEGÁLLNAK, SZÓBA ELEGEDNEK VELÜNK – HA AKAD AKI FORDÍTSON A HELYI NYELVJÁRÁSBÓL.

ŐSI LÁTVÁNY, TURISTAMÁGNES

Aztán ismét gyorsvasúton – Congijang felé –, totális káoszban. Mivel nagyon sokan nem tudnak írni-olvasni, fogalmuk sincs, hogy hol van a helyük. Segítenek nekik, de ha két oldalról egymásba torkollanak a sorok, és mindenki az ellenkező irányba igyekszik, akkor se előre, se hátra. És ez a leggyakoribb. A legénység küzd, de a helyiek gyakran nem értik a személynét nyelvét – vagy fordítva...

Basha. Egy miao falu. Ők az egyetlen törzs, akik a mai napig legálisan tarthatnak puskát. Hajdani vadászó életformájukhoz ez kellett, ám ma már inkább csak látványosságként pufogatnak a tömegesen áramló kínai turisták között.

Irány a legnagyobb dong település, Zhaoxing. A falu olyan, mint egy kis ékszerdoboz. Apró halastavak mindenütt, szög nélküli, ódon faházak. És persze új építésű, turistáknak szánt épületek, de legalább a hagyományos faluképbe illeszkedve. Régen csak az alsó szinteket lakták, míg az emeletet termények és szerszámok tárolására használták. Ez is megváltozott: több generáció együttélése esetén már belakják a felső szinteket is, terményeiket, földművelő eszközeiket külön tárolják. A kis vízfolyásokon szebbnél szebb, fedett hidak ívelnek át, és ide kapcsolódik a dongok egyik hiedelme, miszerint a földművelés ártó szellemei a hidak alatt élnek. A helyiek felajánlásokat tesznek nekik, finomságokat, húsokat, halételeket eszegetnek a hídon, hogy jó legyen a termésük.

A házak fölött többszintes „dobtornyok” magasodnak. Eredetileg őrtornyoknak épültek, ma közösségi terek. Az öt dobtorony alapján a falu is öt részre oszlik: ez öt különféle nemzetséget jelent, külön-külön vezetővel.

A kis vízfolyásokon szebbnél szebb, fedett hidak ívelnek át, és ide kapcsolódik a dongok egyik hiedelme, miszerint a földművelés ártó szellemei a hidak alatt élnek.

SZABADIDŐ

PIHENŐ MIAO LÁNYOK BASHA FALUBAN. EGY RÉSZÜK NYILVÁN MOBILOZIK, DE SOKAN MÉG INKÁBB VARROGATNAK – EGY DARABIG MÉG FOLYTATVA ŐSEIK HAGYOMÁNYAIT

FOGADÁS SZEMBŐL

BASHA NEM ÉPP TURISTAMENTES HELY. ENNEK MEGFELELŐEN AZ UTÓBBI ÉVTIZEDBEN ERŐSEN KIÉPÜLT A MINDEN IGÉNYT KIELÉGÍTŐ FOLK-ART ÜZLET. ÁM, AHOGY SOK HELYEN A VILÁGBAN, A MEGSZOKOTT ÖSVÉNYEKRŐL LETÉRVE MÉG ITT IS VAN ESÉLY ÉLMÉNYSZERZÉSRE. LANGDE KÖRNYÉKÉN PÉLDÁUL SOKKAL IZGALMASABB A MIAO TÖRZSEKKEL VALÓ TALÁLKOZÁS

A MEGTISZTULÁS HÍDJA

A DONG HIDAK ÁLTALÁBAN A DOBTORNYOK MELLETT HÚZÓDNAK. BELSEJÜKBEN A DONG MINDENNAPOKAT, TUNNEPEKET BEMUTATÓ FESTMÉNYEK VESZNEK KÖRÜL. AKI ÁTMEGY A HÍDON, MEGTISZTUL

NYITOTT, LÁTOGATÓKRA VÁRÓ FALVAKBAN

IDŐS DONG ASSZONY (HUANGGANG), MIAO FÉRFI (BASHA) ÉS LU XIUYING, DONG MŰVÉSZNŐ

A FALAK MÖGÖTT

A LÉGKÖR BARÁTI, DE A TURISTAJÁRÁS KOMOLYAN BEFOLYÁSOLJA AZ ÉLETVITELT. AHO L MÉG CSENDES A KÖRNYÉK, OTT GYAKRAN BEHÍVJÁK AZ ARRÁ VETŐDŐ IDEGENT (PL. HUANGGANGBAN). A FÁBÓL ÁCSOLT TEREKBŐL ÁLLÓ HÁZAKBAN TÖBB GENERÁCIÓ LAKIK EGYÜTT, S A LEGFONTOSABB HANGULATI ELEM, HOGY SENKI SEM ROHAN SEHOVÁ...

KORAI KOCCINTÁS

MÉG HARMATOS A REGGEL, DE MINDIG VAN ALKALOM ENNI-INNI. NA JÓ, ÁLTALÁBAN INNI

A LÁTOGATÓIPAR OLTÁRÁN

Világos, hogy a kínai kormányzat komolyan költ a falura: a műemlék épületek esténként ragyogó fényben pompáznak, az állagmegóvás tökéletes, minden tiszta, telis-tele apróbb boltokkal, kávézókkal. Európaival nem találkozik, a belföldi turizmus azonban elsöprő.

A családjában mindenki halász volt, apáról-fiúra szállt a mesterség. Ám már csak három kormoránja van, ráadásul a halak rendkívül megritkultak a folyóban.

A biztonság pedig – mint a turizmus ma egyik legfontosabb tényezője – kiemelkedő. A bűnözés fogalma itt szinte ismeretlen: az ajtók nyitva, szóváltás is csak nagyon ritkán fordul elő. Ha mégis, akkor a nemzetségfők hamar elsimítják az ellentéteket.

A helyiek ebben a közegben boldogan, sőt önfeledten italozgatnak. Rákérdezek, s világossá válik, hogy itt mindig van alkalom enni-inni. Ha születésnap van, ha valaki házasodni kíván, ha gyermek születik, vagy akár haláleset történik a nemzetségben belül – mondjuk, majdnem, mint itthon... Látszólag nem is köszönnek, hanem egyből isznak. A vendég is szinte folyamatosan rizsbort iszik, ami nem különösebben erős, ezért hiába itatnak meg vele egy nap 10-15 pohárral, különösebb mozgásproblémát mégsem okoz. Mindenesetre a hangulat általánosan emelkedett. Ezt a sűrű fesztiválkörkép is alátámasztja: van tavaszi, sárkányhajó, dong újévi, nővérek, aratási, bikák harca – és még sorolhatnánk. 10 napig ünneplik az újévet, s ez naptárilag eltér a hagyományos kínai újévtől, amit azért szintén meg lehet ünnepelni. Mindez pedig kifejezetten vonzó az óriási tömegeket mozgó hazai látogatóforgalom számára.

MARKÓ ROLAND
KÜLÖNLEGES HELYSZÍNEKRE
TARTÓ SZENVEDÉLYES
UTAZÓ

NAGYDÍJAS A FELFEDEZŐK NAPJÁN

A légi régészet terén a Kárpát-medencében végzett nemzetközi hírű feltárótevékenységéért, a rokon tudományok sikeres bevonásával folytatott terepi régészeti kutatásaiért, valamint kimagasló kutatásszervező, csapatépítő munkájáért alapítványunk idén Czajlik Zoltánnak adományozta a Magyar Felfedező Nagydíjat.

FOTÓ: KALLÓ PÉTER

#FELFEDEZŐKNAPJA2018

Fotópályázatunk keretében ismét díjaztuk a fesztivál legjobb amatőrfotósát. A nyertes egy Canon fényképezőgéppel lett gazdagabb. Látogatóink idén is közel 50 képet neveztek be a közösségi médián keresztül. A nyertes képet „kulturharc” nevű Instagram-felhasználó készítette.

FOTÓ: KULTURHARC

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872
1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
TELEFON: (1) 231-4040
FAX: (1) 231-4045
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. CSORBA PÉTER
ALELNÖKÖK: DR. SZILASSI PÉTER
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. DAVID LÓRÁNT
ÜGYVIVŐ: HEILING ZSOLT

SAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKEPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNANTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZÉKESZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNANTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYÍRSÉGI OSZTÁLY (NYÍREGYHÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAORSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG VÉDJEYKÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ
AZ ÚJ SOROZAT ÚJRAINDÍTÓI (1999):
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999–2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

2018. AUGUSZTUS 8-15. BUDAPEST

ARTIST LIST: ARCTIC MONKEYS, DUA LIPA, GORILLAZ, KENDRICK LAMAR, KYGO, LANA DEL REY, MUMFORD & SONS, SHAWN MENDES, LIAM GALLAGHER, BASTILLE, LYKKE LI, STORMZY, PAROV STELAR, THE WAR ON DRUGS, THE KOOKS, MØ, NICK MURPHY FKA CHET FAKER, KALEO, ZARA LARSSON, GOGOL BORDELLO, CLEAN BANDIT, BLOSSOMS, FEVER RAY, MILKY CHANCE, BØRNS, WOLF ALICE, LIANNE LA HAVAS, DESIIGNER, KING GIZZARD & THE LIZARD WIZARD, ASAF AVIDAN, LITTLE DRAGON, CIGARETTES AFTER SEX, JP COOPER, GORGON CITY LIVE, GOO GOO DOLLS, FINK, SEASICK STEVE, DON DIABLO, ABOVE & BEYOND, UNKNOWN MORTAL ORCHESTRA, PETIT BISCUIT, AURORA, NOTHING BUT THIEVES, SLAVES, KSHMR, EVERYTHING EVERYTHING, BORGORE, ZHU, LEWIS CAPALDI, LEMAITRE, THE LIVING END, LA FEMME, SOFI TUKKER, SCARLXRD, JOE GODDARD LIVE, TUJAMO, UMMET OZCAN, SAM FELDT LIVE, JAY HARDWAY, DELTA HEAVY, THE HIM, SEVEN LIONS, ALLE FARBEN, YELLOW DAYS, DAMIAN LAZARUS & THE ANCIENT MOONS, BILDERBUCH, WHOMADEWHO, SHAME, MY BABY, JAN BLOMQUIST & BAND, SG LEWIS, PERTURBATOR

FACEBOOK.COM/SZIGETFESTIVAL WWW.SZIGET.HU

I S T E N | N Ő

A DÉVÍ-KULTUSZ ÉS A HAGYOMÁNYOS NŐI SZEREPEK INDIÁBAN
2018. MÁJUS 11. - 2019. JANUÁR 6.

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum
1062 Budapest, Andrássy út 103.

